

Verzuim door ziekte en ongevallen 1990 - 1991

trends
risicogroepen
personeelsverloop
ongevallen

NIA

J.J. van Nieuwland

december 1992

Nederlands Instituut voor
Arbeidsomstandigheden NIA
bibliotheek-documentatie-informatie
De Boelelaan 30, Amsterdam-Buitenveldert

ISN-nr.
plaats
datum

.5032
Stat. 6, 1990-1991
10 FEB. 1993

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Ziekteverzuimcijfers	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Landelijk peilstation	8
2 Ziekteverzuimcijfers, een toelichting	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Indices	11
2.3 De steekproef	12
2.4 De betekenis van de cijfers: drie vragen	13
2.5 De ontwikkeling van het verzuim bij bedrijven	13
2.6 De ontwikkeling van het verzuim bij werknemers	16
3. Het ziekteverzuim in 1990 en 1991	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Verzuimontwikkeling en persoonskenmerken	19
3.3 Verzuimontwikkeling en functiekenmerken	24
3.4 Verzuimontwikkeling en kenmerken van de arbeidssituatie	28
3.5 Seizoenpatronen	33
4 Arbeidsongevallen in 1991	37
Literatuur	41
Bijlagen	43

Nederlands Instituut voor
Arbeidsomstandigheden NIA
bibliotheek-documentatie-informatie
De Boelelaan 30, Amsterdam-Buitenveldert

Voorwoord

De voorliggende publikatie vormt de tiende in de reeks van publikaties over ziekteverzuimcijfers uit het informatiesysteem (ZVIS) van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA. Doel van de jaarlijkse publikaties is het toegankelijk maken van de verzamelde gegevens voor een breed publiek, waarbij in eerste instantie gedacht wordt aan diegenen voor wie deze informatie vanuit wetenschappelijk of beleidsmatige betekenis kan hebben.

Evenals in voorgaande jaren wordt in deze publikatie ingegaan op zowel de verzuimverschillen tussen groepen werknemers als op de ontwikkeling van het verzuim. Daaraan voorafgaand komen de landelijke verzuimcijfers die het NIA publiceert aan de orde in hoofdstuk 1.

Hoofdstuk 2 bevat een beschrijving van de steekproef en een korte toelichting op het materiaal dat in hoofdstuk 3 wordt gepresenteerd.

De kern van deze publikatie vormt hoofdstuk 3 waarin een gedetailleerde vergelijking gemaakt wordt van het verzuim en het personeelsverloop tussen de jaren 1990 en 1991, zoals die op basis van de ZVIS-gegevens berekend konden worden.

In hoofdstuk 4 tenslotte wordt een overzicht van bedrijfsongevallen naar bedrijfstak gegeven.

Deze gegevens zijn afkomstig uit het Ongevallenregistratiesysteem (Ongis) van het NIA.

Om redenen van overzichtelijkheid is de hoeveelheid cijfermatige informatie in de tekst beperkt gehouden. De hoofdstukken bevatten voornamelijk eendimensionale tabellen, waarin het verzuim per kenmerk wordt gespecificeerd naar verzuimpercentage, meldingsfrequentie en gemiddelde duur. De meeste kenmerken zijn daarnaast ook terug te vinden in de meerdimensionale tabellen die als bijlagen zijn opgenomen. Behalve een beschrijving van de samenhang van een kenmerk met andere kenmerken geven deze bijlagen ook een meer gedetailleerde specificatie van het verzuim over duurklassen. De bijlagen lenen zich in het algemeen niet tot een eenvoudiger maar wel tot een betere interpretatie van de samenhang tussen een kenmerk en het verzuim. Om deze reden wordt in de tekst veelvuldig naar een bijlage verwezen.

Om dezelfde praktische reden zijn geen technische details opgenomen. Deze zijn te vinden in de rubriek 'Gebruikte variabelen en afkortingen', waarin definities en omschrijvingen van de verzuimmaten en de overige variabelen zijn verzameld. Bijlage 2 geeft daarnaast een korte beschrijving van het ZVIS, waaruit het merendeel van de gegevens afkomstig is.

De toelichting, die bij de tabellen is opgenomen, is bedoeld als steun en zo mogelijk als leidraad bij de interpretatie. Elke toelichting bestaat uit een opsomming van die gegevens in de tabel die voor interpretatie vatbaar zijn en waarbij o.a. met de betrouwbaarheid van verzuimgegevens rekening gehouden is (zie bijlage 3). Vervolgens wordt kort ingegaan op de vraag hoe de

samenhang van het betreffende kenmerk en het verzuim kan worden verklaard. De behandeling van deze vraag is, om praktische redenen, kort en in de meeste gevallen onvolledig. Met andere woorden, met de hier gepresenteerde toelichting is zeker niet het laatste of het enige woord over de betreffende tabel gezegd. Evenmin zijn in deze publikatie alle gegevens die met betrekking tot het ziekteverzuim in 1989 en 1990 berekend zijn of te berekenen zijn, opgenomen. Onder bepaalde voorwaarden kan het basismateriaal echter voor nadere analyse ter beschikking worden gesteld.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven dat ook deze publikatie gebaseerd is op de jaarboekjes die in de voorgaande jaren zijn verschenen. De indeling en keuze van gepresenteerde verzuimgegevens steunt derhalve op het werk van de auteurs van de voorgaande publikaties. Onze dank gaat daarom uit naar onze collega's B. Vrijhof, W. Brouwer, A. Reuling en D. Klein Hesselink.

De verschijning van dit tiende jaarboekje is een bijzondere. Niet alleen vanwege het jubileum, maar vooral omdat dit de laatste publikatie in de reeks is. Vanwege een subsidiekorting is het ZVIS in mei 1992 opgeheven. Daarmee komt niet alleen een eind aan een uniek systeem dat gedurende 12 jaar een schat aan gedetailleerde informatie heeft opgeleverd, maar ook aan het enige actuele, landelijk peilstation voor ziekteverzuim dat Nederland rijk was en waarvoor het ZVIS de basis vormde. Vanaf deze plaats past dan ook dank aan alle deelnemende bedrijven en instellingen, collega's en oud-collega's die in de loop der jaren hebben meegewerkt aan het ZVIS voor hun inzet en betrokkenheid.

december 1992

J.J. van Nieuwland

1 Ziekteverzuimcijfers

1.1 Inleiding

Over ziekteverzuim in Nederland worden door verschillende instanties cijfers gepubliceerd. De belangrijkste bronnen zijn:

- De bedrijfsverenigingen die in het kader van de Ziektewet elk afzonderlijk in hun jaarverslagen rapporteren over het ziekteverzuim bij hun leden;
- Het Gemeenschappelijk Administratie Kantoor (GAK) dat de Ziektewetadministratie voert voor een groot aantal bedrijfsverenigingen dat over het gezamenlijke ziekteverzuim van de aangesloten bedrijfsverenigingen in haar jaarverslag rapporteert;
- De Sociale Verzekeringsraad (SVr) die, eveneens in het kader van de Ziektewet, rapporteert over het ziekteverzuim van alle bedrijven bij alle bedrijfsverenigingen in een jaarlijks verslag dat zo'n twee jaar na afloop van het rapportagejaar verschijnt;
- Het Nederlands Instituut voor Preventieve Gezondheidszorg (NIPG/TNO) dat in eigen publikaties over het ziekteverzuimstatistiek rapporteert;
- Het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden - NIA, dat o.a via deze publikatie verzuimcijfers verstrekt afkomstig van de deelnemers aan haar ziekteverzuiminformatiesysteem (ZVIS). Een korte beschrijving van dit systeem is in bijlage 2 opgenomen;
- Het NIA/NIPG-peilstation. Vanaf 1988 publiceert het NIA ieder kwartaal landelijke verzuimcijfers voor arbeidsorganisaties met meer dan 50 werknemers. Met behulp van gegevens uit het ziekteverzuimregistratiesysteem van het GAK (ZRS), de verzuimstatistiek van het NIPG/TNO, het VOB-Grootsysteem van het Sociaal Fonds Bouw, het ziekteverzuimregistratiesysteem van Onderwijspersoneel van de Rijksuniversiteit Leiden en het ziekteverzuiminformatiesysteem van het NIA zelf kan een zodanige steekproef worden samengesteld dat daaruit representatieve verzuimcijfers berekend kunnen worden.

Ondanks de grote hoeveelheid cijfers kan er geen exact cijfer worden berekend dat de omvang en ontwikkeling van het ziekteverzuim in Nederland in kaart brengt. Geen der bronnen heeft betrekking op of is representatief voor alle Nederlandse werknemers. Bovendien bestaan tussen de systemen verschillen in het soort verzuim dat wordt geregistreerd en de wijze waarop dat wordt geregistreerd. Het NIA, het NIPG en het GAK, voor zover dit het Ziekteverzuim Registratie Systeem (ZRS) betreft, registreren alle verzuimgevallen en alle verzuimde kalenderdagen. De cijfers van de bedrijfsverenigingen, het GAK (jaarverslag) en de SVr daarentegen hebben betrekking op die verzuimgevallen waaraan en die werkdagen waarover een uitkering krachtens de Ziektewet werd toegekend. Verzuimgevallen die niet voor een uitkering in aanmerking kwamen,

bijvoorbeeld omdat zij binnen de wachtdagen-termijn beëindigd werden, worden niet in de cijfers opgenomen.

Naast dit verschil in definitie bestaan tussen beide groepen ook verschillen in de berekeningswijze van verzuimcijfers. Bij het NIPG, het ZVIS en het GAK-ZRS wordt bijvoorbeeld het verzuimpercentage berekend op basis van kalenderdagen en wordt de hoogte van het verzuim gerelateerd aan een min of meer exact gemeten personeelssterkte. Bij de bedrijfsverenigingen, het GAK (jaarverslag) en de SVR vindt de berekening van verzuimcijfers plaats op basis van werkdagen en wordt de hoogte gerelateerd aan het aantal mensjaren (op basis van loondagen). Door deze verschillen in berekeningswijze en definitie zijn de cijfers van het NIPG, het ZVIS en het ZRS enerzijds en de bedrijfsverenigingen, het GAK en de SVR anderzijds onderling niet goed vergelijkbaar. Zelfs wanneer de registratie op het verzuim van dezelfde werknemers in hetzelfde tijdvak zou slaan, dan nog zouden de cijfers ongelijk zijn.

De vraag naar een landelijke verzuimcijfer in een bepaald jaar is dus makkelijker te stellen dan te beantwoorden. In feite ontbreekt in Nederland een cijfer dat voor een algemeen landelijk gemiddelde door kan gaan. Geen der genoemde instanties rapporteert verzuimcijfers die representatief zijn voor alle werknemers. Elk der bronnen heeft betrekking op slechts een deel van de Nederlandse werknemers en vrijwel elke bron beschrijft een ander deel.

1.2 Landelijk peilstation

Om in deze leemte (deels) te voorzien, heeft het NIA in samenwerking met het NIPG/TNO in 1988 een landelijk peilstation van het ziekteverzuim opgezet. Op basis van een steekproef van arbeidsorganisaties met meer dan 50 werknemers (die representatief is op het punt van de bedrijfsactiviteit en het aantal werknemers) worden door het NIA verzuimcijfers berekend die als landelijke verzuimcijfers gelden.

De basis van de steekproef wordt gevormd door de arbeidsorganisaties die deelnemen aan het ZVIS, aangevuld met een selectie van arbeidsorganisaties uit de volgende registratiesystemen:

- het Ziekteverzuimregistratiesysteem (ZRS) van het GAK;
- de Verzuimstatistiek van het NIPG/TNO;
- het VOB-'Groot-systeem' van het Sociaal Fonds Bouwnijverheid (SFB);
- het Ziekteverzuimregistratiesysteem van onderwijspersoneel (ZVO) van de Rijksuniversiteit Leiden.

De gecombineerde verzuimcijfers worden berekend over kwartalen en hele jaren en op kwartaalbasis gepubliceerd. Tabel 1.1 geeft de kwartaalrapportage over 1990 en 1991 weer.

Tabel 1.1 Landelijke ziekteverzuimcijfers over 1990 en 1991

Het ziekteverzuim naar kwartaal, bedrijfssector en bedrijfsgrootte (1991)

Meldingsfrequentie

	NIJVERHEID				DIENSTVERLENING				TOTAAL			
	klein	middel	groot	totaal	klein	middel	groot	totaal	klein	middel	groot	totaal
'88-totaal	1.78	1.73	1.74	1.74	1.69	1.94	2.09	1.98	1.72	1.86	1.97	1.89
'89-totaal	1.81	1.78	1.80	1.79	1.77	1.90	2.09	1.97	1.78	1.85	1.99	1.91
'90-totaal	1.78	1.69	1.74	1.72	1.66	1.80	1.95	1.85	1.70	1.76	1.88	1.81
'91-totaal	1.78	1.72	1.67	1.71	1.63	1.79	1.96	1.85	1.69	1.77	1.87	1.80
'90-kwart. 1	2.16	2.06	2.09	2.09	2.18	2.13	2.35	2.25	2.18	2.10	2.28	2.20
'90-kwart. 2	1.69	1.50	1.56	1.56	1.43	1.43	1.56	1.50	1.54	1.46	1.56	1.52
'90-kwart. 3	1.42	1.42	1.45	1.43	1.49	1.51	1.74	1.63	1.46	1.47	1.64	1.55
'90-kwart. 4	1.83	1.77	1.82	1.80	1.91	1.92	2.13	2.03	1.87	1.86	2.03	1.95
'90-totaal	1.78	1.69	1.74	1.72	1.66	1.80	1.95	1.85	1.70	1.76	1.88	1.81
'91-kwart. 1	2.08	2.00	1.93	1.98	2.16	2.08	2.35	2.23	2.13	2.05	2.21	2.14
'91-kwart. 2	1.77	1.69	1.60	1.67	1.68	1.65	1.91	1.79	1.72	1.67	1.81	1.75
'91-kwart. 3	1.40	1.33	1.30	1.33	1.28	1.27	1.46	1.37	1.33	1.29	1.40	1.35
'91-kwart. 4	1.89	1.87	1.86	1.87	1.87	1.92	2.15	2.03	1.88	1.90	2.05	1.97
'91-totaal	1.78	1.72	1.67	1.71	1.63	1.79	1.96	1.85	1.69	1.77	1.87	1.80

Verzuimpercentage

	NIJVERHEID				DIENSTVERLENING				TOTAAL			
	klein	middel	groot	totaal	klein	middel	groot	totaal	klein	middel	groot	totaal
'88-totaal	8.9	9.1	8.6	8.8	8.1	8.5	8.3	8.3	8.4	8.7	8.4	8.5
'89-totaal	9.9	9.4	8.8	9.2	9.2	8.4	8.4	8.5	9.4	8.7	8.6	8.8
'90-totaal	10.0	9.5	8.7	9.2	9.4	9.0	9.0	9.1	9.6	9.2	8.9	9.1
'91-totaal	9.3	8.8	7.8	8.4	9.4	8.7	8.7	8.8	9.4	8.8	8.4	8.7
'90-kwart. 1	10.6	10.1	9.4	9.9	10.2	9.1	8.8	9.1	10.4	9.5	9.0	9.4
'90-kwart. 2	9.8	9.6	8.8	9.3	9.7	9.1	8.9	9.1	9.8	9.3	8.8	9.1
'90-kwart. 3	9.1	8.6	8.1	8.4	9.1	8.4	8.8	8.7	9.1	8.5	8.5	8.6
'90-kwart. 4	10.4	9.8	8.4	9.2	9.9	10.6	9.6	10.0	10.1	10.3	9.2	9.7
'90-totaal	10.0	9.5	8.7	9.2	9.4	9.0	9.0	9.1	9.6	9.2	8.9	9.1
'91-kwart. 1	10.7	9.7	8.2	9.2	10.6	10.4	9.6	10.0	10.7	10.1	9.1	9.7
'91-kwart. 2	9.4	9.0	7.8	8.5	9.4	8.5	8.5	8.6	9.4	8.7	8.3	8.6
'91-kwart. 3	8.0	7.8	7.0	7.4	8.6	8.1	8.1	8.2	8.4	7.9	7.7	7.9
'91-kwart. 4	9.3	8.9	8.1	8.6	9.7	9.1	8.6	8.9	9.5	9.0	8.5	8.8
'91-totaal	9.3	8.8	7.8	8.4	9.4	8.7	8.7	8.8	9.4	8.8	8.4	8.7

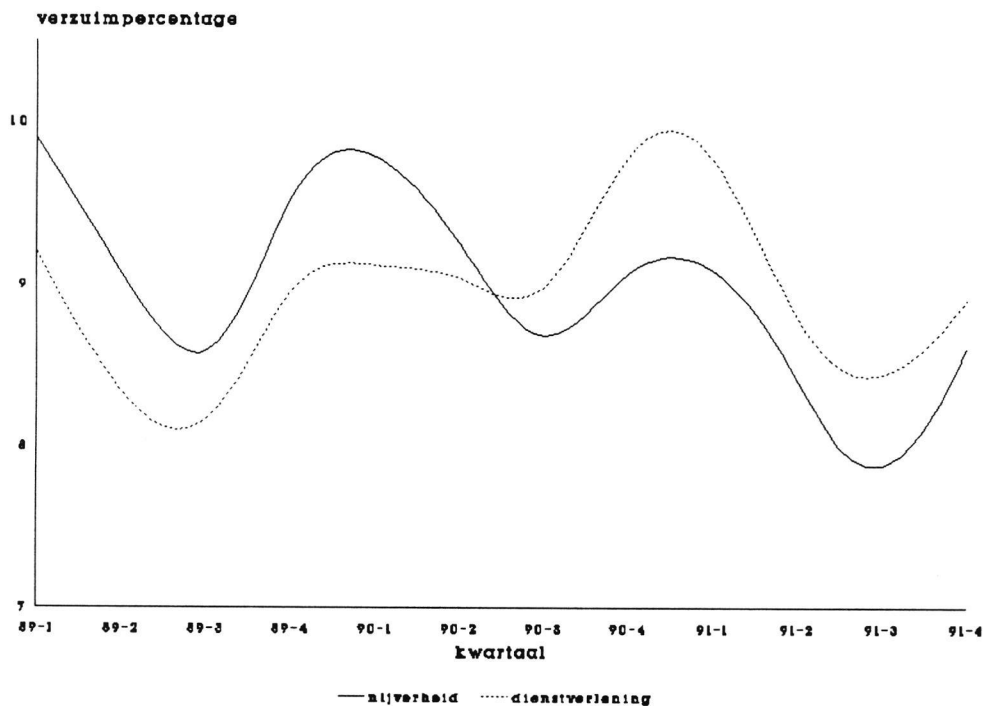
klein: 50-99 werknemers
 middel: 100-499 werknemers
 groot: vanaf 500 werknemers

verzuimpercentage:
 het aantal verzuimde kalenderdagen
 in een periode als percentage van
 het totaal aantal beschikbare kalen-
 dersdagen in die periode

meldingsfrequentie:
 het gemiddeld aantal ziekmeldingen
 per werknemer genormeerd naar
 een periode van een jaar

De cijfers laten zien dat ziekteverzuimpercentage over 1991 met 0,4% gedaald is t.o.v. 1990. De daling heeft zich in nagenoeg alle bedrijfstakken voorgedaan. De grootste in de sector nijverheid: daar daalde het verzuim met 0,8% tot 8,4%. Het verzuimpercentage in de sector dienstverlening daalde met 0,3% tot 8,8%. Opvallend is dat hierdoor de dienstverlenende sector in 1991 voor het eerst een hoger verzuimpercentage kent dan de nijverheid.

Figuur 1: verzuim 1989-1991 naar sector



Nadere analyse van de gegevens leert dat de daling al in 1990 heeft ingezet. Door de uitbreiding van het zwangerschapsverlof vanaf het tweede kwartaal in dat jaar bleef dit echter op dat moment verborgen: terwijl het verzuim bij zowel mannen als vrouwen een dalende lijn volgt, verschuift de verzuimcurve van vrouwen door de maatregel vanaf het tweede kwartaal 1990 eenmalig naar een hoger niveau en vervolgt vanaf daar hetzelfde dalend verloop. Dit effect is vooral merkbaar in de dienstverlening, een sector waar relatief veel vrouwen werkzaam zijn (Figuur 1).

De meldingsfrequentie vertoont in alle sectoren een stabiel patroon. Lag deze in de jaren 1987 t/m 1989 nog rond de 1,9, in de laatste twee jaar lijkt de frequentie zich te stabiliseren rond de 1,8. De daling van het verzuimpercentage wordt dus vooral veroorzaakt door een verlaging van de gemiddelde duur per ziektegeval, mogelijk als gevolg van de grotere aandacht voor verzuim in de laatste 2 jaar. De daling in de verzuimduur kan op termijn ook een effect hebben op de instroom in de WAO. Verwacht mag worden dat deze zal afnemen.

2 Ziekteverzuimcijfers, een toelichting

2.1 Inleiding

In hoofdstuk 1 werd een overzicht gegeven van de beschikbare 'landelijke' cijfers met betrekking tot het verzuim in Nederland. Kenmerkend voor deze cijfers is dat ze een zeer globale betekenis hebben: ze laten slechts een gemiddeld verzuim zien, berekend over diverse categorieën werknemers bij uiteenlopende arbeidsorganisaties. Bij specifieke arbeidsorganisaties en/of specifieke categorieën werknemers kan het verzuim naar omvang, soort en ontwikkeling echter sterk afwijken van het landelijk beeld. Daarom zijn de landelijke cijfers voor een arbeidsorganisatie als referentiecijfer vaak niet zo informatief.

De verzuimgegevens in dit en volgende hoofdstuk kunnen als aanvulling op de landelijke cijfers worden beschouwd. In de eerste plaats bevatten ze gedetailleerd vergelijkingsmateriaal: voor diverse groepen werknemers wordt het verzuim naar aard en omvang gespecificeerd. Met behulp van dit materiaal kan daardoor nauwkeurig worden nagegaan waar en hoe het verzuim in de eigen organisatie zich onderscheidt van vergelijkbare groepen werknemers. Ten tweede bieden de gegevens aanknopingspunten voor het identificeren van risicogroepen. De cijfers laten zien welke kenmerken een gunstige en welke een ongunstige invloed hebben op het ziekteverzuim. Met enige voorzichtigheid kunnen zij richting geven aan een verzuimbeleid.

Daarnaast wordt een gedetailleerde vergelijking tussen het verzuim in 1990 en 1991 gemaakt: voor diverse categorieën werknemers worden de verschillen in het verzuim tussen beide jaren in kaart gebracht, evenals het effect van het personeelsverloop op deze verzuimverschillen.

2.2 Indices

De tabellen in hoofdstuk 2 en 3 bevatten naast verzuimcijfers ook indices. Deze geven de verhouding weer tussen respectievelijk het verzuimpercentage en de meldingsfrequentie van werknemers met een bepaald kenmerk in een bepaald jaar en dezelfde grootheden bij de totale groep werknemers in de steekproef over beide jaren. Door deze berekeningswijze lenen de indices zich voor een tweeledig gebruik:

1. ter vergelijking van de onderscheiden werknemersgroepen naar hun verzuimrisico. Een index groter dan 100 betekent dat de betreffende categorie werknemers een meer dan gemiddeld verzuim vertoont, een index kleiner dan 100 een lager;

2. ter vergelijking van de verzuimontwikkeling bij de onderscheiden werknemersgroepen. Een verschil tussen de indices in 1990 en 1991 betekent dat het verzuim van de betreffende groep werknemers minder dan wel meer dan gemiddeld is veranderd.

Om redenen van betrouwbaarheid zijn geen indices berekend voor personeelssterktes kleiner dan 100. Om dezelfde reden worden geen verzuimmaten gerapporteerd van groepen met een personeelssterkte kleiner dan 10. Voor de gemiddelde duur tenslotte, zijn bewust geen indices berekend. Daarvoor is deze maat te instabiel. Zeker bij kleine groepen worden indices (te) sterk bepaald door een relatief klein aantal (langdurige) verzuimgevallen. Beter interpreteerbare informatie over de duur van verzuim kan worden ontleend aan de verdeling van het verzuim over duurklassen, zoals opgenomen in de bijlagen.

2.3 De steekproef

De cijfers in dit jaarboekje hebben betrekking op werknemers van 118 arbeidsorganisaties (=juridische eenheden) die zowel in 1990 als in 1991 gedurende het gehele jaar deelnamen aan het ziekteverzuiminformatiesysteem (ZVIS) van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA. Door de steekproef op deze wijze samen te stellen wordt voorkomen dat de vergelijking tussen beide jaren wordt vertroebeld. Tabel 2.1 (kolom 2) bevat een overzicht van het aantal werknemers in deze bedrijven naar bedrijfstak. Uit deze tabel blijkt dat ongeveer éénvierde van de werknemers in deze steekproef werkzaam is in verschillende takken van de nijverheid. De overige werknemers zijn werkzaam in de dienstverlening en wel in het bijzonder bij de medische en maatschappelijke dienstverlening.

De steekproef vormt echter geen representatieve afspiegeling van de populatie van Nederlandse werknemers. Bepaalde bedrijfstakken zijn in vergelijking met de totale populatie sterk oververtegenwoordigd, andere komen in mindere mate of geheel niet in de steekproef voor. Bovendien is per bedrijfstak slechts een beperkt aantal arbeidsorganisaties in de steekproef te vinden. Met andere woorden: de cijfers kunnen niet beschouwd worden als absolute landelijke cijfers. Wel geven zij informatie over achtergronden en ontwikkelingen die in relatie tot het landelijke verzuim van belang zijn. Gerapporteerd wordt namelijk over het verzuim en de verzuimontwikkeling van groepen werknemers die van elkaar verschillen op een groot aantal voor het verzuim relevante kenmerken.

De beschrijving zal daarom, gezien de diversiteit en het aantal betrokken werknemers, een algemene tendens weerspiegelen, waarbij van de hier gerapporteerde gegevens kan worden gezegd dat ze:

- a. niet noodzakelijk exact gelijk zijn aan de landelijke verzuimcijfers, maar wel

- b. gedetailleerde informatie verschaffen over relaties die ook elders met betrekking tot het verzuim geconstateerd werden en - niet in de laatste plaats -
- c. informatie verschaffen met betrekking tot verzuimrelevante factoren waarover nauwelijks andere gegevens voorhanden zijn.

2.4 De betekenis van de cijfers: drie vragen

De 'landelijke' cijfers die in hoofdstuk 1 werden besproken, geven een beeld van het totale verzuim in Nederland, dan wel van bepaalde bedrijfssectoren van Nederland. De verzuimcijfers die in dit en het volgend hoofdstuk worden gepresenteerd, wijken op een belangrijk punt daarvan af. De cijfers naar bedrijfstak, functie- en persoonskenmerken zijn afkomstig van een groep bedrijven die zowel in 1990 als in 1991 aan het ZVIS deelnam. De betekenis van deze verzuimcijfers laat zich illustreren aan de hand van drie vragen die betrekking hebben op de ontwikkeling van het ziekteverzuim:

- 1) Hoe ontwikkelt zich het verzuim in Nederland?
- 2) Hoe ontwikkelt zich het verzuim bij bedrijven?
- 3) Hoe ontwikkelt zich het verzuim van werknemers?

Het antwoord op deze vragen kan gelijklopend zijn, maar noodzakelijk is dat niet. Het verzuim in Nederland kan dalen terwijl het verzuim bij de bedrijven gelijk blijft doordat bedrijven met een hoog verzuim ophouden te bestaan en/of bedrijven met een laag verzuim worden gestart. Evenzo kan het verzuim bij bedrijven dalen, terwijl het verzuim van de werknemers in die bedrijven gelijk blijft doordat hoogverzuimende werknemers uit dienst gaan en/of laagverzuimende werknemers in dienst komen.

Landelijke cijfers geven in principe alleen een antwoord op de eerste vraag. De ontwikkelingen daarin vormen de optelsom van de veranderingen die zich in het Nederlands bedrijfsleven, de Nederlandse beroepsbevolking en in het verzuim van de werknemers hebben voorgedaan.

De ZVIS-gegevens die in dit hoofdstuk besproken worden, hebben daarentegen betrekking op de tweede vraag, namelijk op de verschillen in ontwikkeling, die op bedrijfsniveau zichtbaar zijn. Een antwoord op de derde vraag wordt gegeven in hoofdstuk 3. Daar wordt ingegaan op de verschillen in de ontwikkeling op werknemersniveau.

2.5 De ontwikkeling van het verzuim bij bedrijven

In tabel 2.1 wordt een vergelijking gemaakt tussen de jaren 1990 en 1991, en wel over bedrijven die zowel in 1990 als in 1991 het gehele jaar hebben deelgenomen aan de ZVIS-registratie. De

tabel laat zien dat het totale verzuimpercentage in 1991 is gedaald t.o.v 1990. Deze daling is de resultante van een daling in zowel de nijverheid als de dienstverlening.

Tussen de afzonderlijke bedrijfstakken zijn er verschillen met betrekking tot het verzuimverloop in beide jaren. Niet elke bedrijfstak heeft een lager verzuimpercentage in 1991: binnen de nijverheid is bijvoorbeeld in de Machine- en transportmiddelenindustrie het verzuimpercentage sterk gestegen, terwijl in de dienstverlening zo'n sterke stijging ontbreekt; binnen de nijverheid zijn het de Voedings- en genotmiddelenindustrie, de Hout- en papierindustrie en de Metaalindustrie die een behoorlijke daling in het verzuimpercentage laten zien, in de dienstverlening is dat alleen het geval bij de Overige dienstverlening.

Ook de totale meldingsfrequentie is gedaald. Deze daling doet zich voor in alle bedrijfstakken, behalve in de Overige industrie, de Groothandel en het Bank- en verzekeringswezen. Een daling van het verzuimpercentage en de meldingsfrequentie hoeft nog niet te betekenen dat ook de gemiddelde duur per geval minder wordt. De gegevens in tabel 2.1 lijken dit te bevestigen. In sommige gevallen is de duur juist gestegen. Dit betekent dat er weliswaar gemiddeld minder ziektegevallen zijn per jaar, maar dat deze per geval langer duren. Per saldo kan dit minder dagen in totaal (dus een lager verzuimpercentage) opleveren.

Omdat per bedrijfstak slechts een beperkt aantal bedrijven in de ZVIS-steekproef is vertegenwoordigd, kan de landelijke ontwikkeling van het verzuim per bedrijfstak anders zijn dan in tabel 2.1 is weergegeven. Wat deze tabel wel laat zien is dat er verschillen bestaan in ontwikkeling en omvang van het verzuim tussen bedrijfstakken. Verder geeft de tabel een indruk van de samenstelling van de steekproef en de veranderingen in de omvang van het personeelsbestand.

In vergelijking met 1990 had 30% van de onderzochte bedrijven in 1991 een hoger en 70% een lager verzuim; 66% had een lagere en 32% een hogere meldingsfrequentie. Het aantal personeelsleden steeg in 61% van de bedrijven, 38% had in 1990 minder personeelsleden in dienst. In vrijwel elke bedrijfstak komen bedrijven voor met zowel een toenemend als met een afnemend verzuimpercentage en zijn zowel bedrijven met een toenemende als een afnemende personeelssterkte vertegenwoordigd.

Tabel 2.1 Verzuim in 1990/1991 naar bedrijfstak

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Nijverheid (totaal)	1990	8869	10,3	1,75	19,6	107	95
	1991	8948	9,7	1,70	20,4	100	92
Delfstoffenwinning	1990	253	4,5	1,22	13,0	46	66
	1991	250	4,8	1,14	12,6	49	62
Voedings- en genot- middelenindustrie	1990	3434	9,9	1,62	20,4	102	88
	1991	3372	8,8	1,39	22,1	91	75
Hout- en papierindustrie	1990	413	8,4	1,58	15,3	87	85
	1991	420	6,5	1,47	18,1	67	79
Chemische industrie	1990	722	7,6	1,48	16,5	78	80
	1991	709	7,1	1,35	18,0	73	73
Metaal(produkten)industrie	1990	1144	8,5	2,05	14,4	88	111
	1991	1186	7,2	2,04	13,5	74	110
Machine- en transport- middelenindustrie	1990	312	7,9	2,01	14,5	81	109
	1991	308	10,5	1,90	17,7	108	103
Overige industrie	1990	2591	13,7	1,92	23,7	141	104
	1991	2703	13,5	2,11	23,2	139	114
Dienstverlening (totaal)	1990	25887	9,8	1,95	17,5	102	105
	1991	26625	9,3	1,85	17,6	96	100
Nutsbedrijven	1990	1543	8,7	1,79	15,2	90	97
	1991	1515	7,9	1,64	15,8	81	89
Groothandel	1990	765	6,8	1,41	17,5	70	76
	1991	780	6,9	1,52	15,9	71	82
Detailhandel	1990	3944	7,7	1,85	14,9	79	100
	1991	4344	7,9	1,76	15,0	81	95
Bank- en verzekeringswezen	1990	373	7,4	2,29	12,6	76	124
	1991	357	6,7	2,52	9,7	69	136
Overheid, defensie, en sociale verzekering	1990	3294	9,6	2,04	16,4	99	110
	1991	3367	8,7	1,84	16,2	90	99
Gezondheidsdiensten	1990	7646	9,1	2,15	14,6	94	116
	1991	7985	8,6	2,07	14,2	89	112
Maatschappelijke dienstverlening	1990	6950	12,7	1,86	23,2	131	101
	1991	6893	12,1	1,78	24,2	125	96
Overige dienstverlening	1990	1372	9,2	1,67	18,6	95	90
	1991	1384	7,9	1,59	20,1	82	86
Totaal	1990	34756	10,0	1,89	17,9	103	102
	1991	35573	9,4	1,81	18,2	97	98

2.6 De ontwikkeling van het verzuim bij werknemers

Gemiddeld gesproken is het verzuimpercentage en de meldingsfrequentie bij de onderzochte bedrijven gedaald. Dit geldt echter niet voor alle bedrijfstakken en afzonderlijke bedrijven. In de vorige paragraaf zagen we dat het verzuim van vrijwel elk bedrijf ten opzichte van 1990 is veranderd. Het toevalselement, dat bij ziekteverzuim altijd een zekere rol speelt, kan deze verandering slechts ten dele verklaren. En zelfs voor bedrijven en bedrijfstakken waar het verzuim gelijk gebleven is kunnen we strikt genomen niet zonder meer concluderen dat alle factoren die voor het verzuim relevant zijn eveneens gelijk gebleven zijn. Een gelijkblijvend verzuim betekent niet veel meer dan dat de positieve en negatieve ontwikkelingen elkaar in evenwicht hebben gehouden.

Een factor die in dit verband een bijzondere invloed heeft op de hoogte van het verzuim is namelijk het personeelsverloop. Tabel 2.2 laat zien dat er tussen de jaren 1990 en 1991 weinig verschillen bestaan in de aantallen werknemers in dienst bij de onderzochte bedrijven. Zowel in de nijverheid als in de dienstverlening is het grootste deel van het personeel van 1 januari t/m 31 december in dienst. Niettemin is er sprake van aanzienlijke personeelsverschuivingen, die tevens uitdrukkelijk gerelateerd zijn aan het ziekteverzuim. Werknemers die een heel jaar in dienst zijn, noemen we de 'blijvers' in dat jaar. Iemand die in 1989 in dienst komt en in 1991 uit dienst gaat, is in 1990 een blijver, maar in 1989 en 1991 niet. Blijvers maken in elk der jaren in de nijverheid ongeveer 93% van het totale personeelsbestand uit. Dat wil zeggen dat ieder jaar zo'n 7% van het personeel wordt vervangen. In de dienstverlening zijn de veranderingen groter: ongeveer 82% is blijver en 18% wordt vervangen. Per saldo heeft deze doorstroming een gunstig effect op de hoogte van het verzuim. Blijkens tabel 2.2 hebben indienst-treders een lager verzuim dan de blijvers. Met andere woorden: het indienstnemen van nieuwe werknemers resulteert in een lager verzuim, dat wil zeggen een lagere gemiddelde waarde van met name het verzuimpercentage over het hele bedrijf of de bedrijfstak.

Uitdienst-treders hebben juist een hoger verzuim dan blijvers. Het vertrek van werknemers resulteert dus (eveneens) in lager verzuim. Kortom, als er personeel uit dienst gaat en tegelijkertijd nieuw personeel wordt aangenomen, levert dit doorgaans een lager verzuim op.

Een goede indicatie van het effect van de personeelsmutaties is het verschil in verzuimpercentage tussen het personeel in dienst op 1 januari en het personeel in dienst op 31 december van enig jaar. In de nijverheid ligt dit verschil tussen 0,9 en 0,7 en in de dienstverlening zelfs tussen 1,7 en 1,6. Over het totaal komt het verschil tussen het begin en het eind van het jaar uit op 1,5 en 1,3.

De hier gepresenteerde cijfers van de 'blijvers' geven overigens geen informatie over de ontwikkeling van het verzuim van werknemers die 'echt lang' (een aantal jaren) in dienst blijven. Een periode van twee jaar is daarvoor te kort.

Tabel 2.2 Verzuim en personeelsverloop in 1990/1991 naar bedrijfstak

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Nijverheid							
Personeel per 1 januari	1990	9633	10,3	1,75	21,4	106	95
	1991	9696	9,5	1,67	20,7	98	91
In dienst getreden	1990	779	5,9	1,91	11,4	61	103
	1991	724	6,9	2,03	12,4	71	110
Uit dienst getreden	1990	748	28,7	2,00	52,4	296	108
	1991	566	33,7	1,58	78,2	348	85
In & uit dienst getreden	1990	85	7,8	2,96	9,6	80	160
	1991	43	-	-	-	-	-
Blijvers	1990	8970	9,5	1,75	19,9	98	94
	1991	9130	8,9	1,68	19,3	91	91
Personeel per 31 december	1990	9664	9,4	1,75	19,6	97	95
	1991	9854	8,8	1,69	18,9	90	91
Dienstverlening							
Personeel per 1 januari	1990	19575	10,6	1,97	19,7	109	106
	1991	20785	9,9	1,89	19,0	102	102
In dienst getreden	1990	4769	5,3	1,90	10,2	55	103
	1991	4314	5,2	1,77	10,6	53	96
Uit dienst getreden	1990	3249	24,4	2,39	37,3	252	129
	1991	3043	26,0	2,51	37,7	268	136
In & uit dienst getreden	1990	682	7,7	2,85	9,9	79	154
	1991	492	8,6	2,96	10,6	89	160
Blijvers	1990	17008	9,4	1,94	17,7	97	105
	1991	18234	8,7	1,86	17,1	90	100
Personeel per 31 december	1990	21095	8,9	1,93	16,9	92	104
	1991	22056	8,3	1,84	16,6	86	99
Totaal							
Personeel per 1 januari	1990	29208	10,5	1,89	20,2	108	102
	1991	30481	9,8	1,81	19,7	101	98
In dienst getreden	1990	5548	5,4	1,90	10,4	56	103
	1991	5091	5,4	1,82	10,9	56	99
Uit dienst getreden	1990	3997	25,2	2,31	39,9	260	125
	1991	3652	27,0	2,19	45,0	278	118
In & uit dienst getreden	1990	767	7,7	2,87	9,8	79	155
	1991	535	9,1	3,09	10,8	94	167
Blijvers	1990	25978	9,4	1,87	18,4	97	101
	1991	27364	8,8	1,80	17,8	91	97
Personeel per 31 december	1990	30759	9,0	1,87	17,7	93	101
	1991	31920	8,5	1,79	17,3	88	97

Samenvattend kunnen we stellen dat de ontwikkeling van het ziekteverzuim in een bedrijf in belangrijke mate bepaald wordt door veranderingen in het personeelsbestand. Zowel uitbreiding als inkrimping van het personeelsbestand alsmede een snellere of tragere doorstroming van personeel kunnen het verzuimpercentage sterk beïnvloeden.

Dat er verschillen tussen het verzuim van in- en uitdienst-treders bestaan, wekt weinig verwondering. Immers, onder de uitdienst-treders zullen pensioen- en VUT-gerechtigden voorkomen, die gezien hun leeftijd gekenmerkt worden door een hoog verzuimrisico, terwijl jongeren met een laag verzuimrisico ruim vertegenwoordigd zullen zijn onder de indienst-treders. In feite correspondeert een verschil in verzuim tussen indienst- en uitdienst-treders met een 'normale' verandering van het werknemersbestand. De grootte van de verzuimverschillen in tabel 2.2 wijst er echter op dat het personeelsverloop niet uitsluitend 'normaal' is geweest.

In tabel 2.3 is te zien, dat het verzuim van de groep 'normale uitdienst-treders' (ontslag, pensioen e.d.) in het algemeen wel hoger ligt dan het gemiddelde van 10 resp. 9,4 procent, maar niet extreem veel. Het zeer hoge verzuimpercentage van de groep uitdienst-treders als geheel wordt echter bepaald door het verzuim van werknemers die om gezondheidsredenen het dienstverband moeten beëindigen (WAO).

Uit tabel 2.3 blijkt ook dat er meer werknemers zijn die in de WAO gaan dan werknemers die de pensioen- of VUT-gerechtigde leeftijd bereiken. Met andere woorden, het positieve effect van verloop op het verzuimniveau van een arbeidsorganisatie weerspiegelt in niet geringe mate een selectie van werknemers op basis van gezondheid.

Tabel 2.3 Verzuim in 1990/1991 naar reden van uitdienst-treden

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Naar WAO	1990	452	85,3	0,46	276,0	879	25
	1991	471	89,1	0,27	317,9	919	15
Ontslag genomen	1990	2750	16,0	2,76	23,8	165	149
	1991	2340	16,8	2,70	26,3	173	146
Ontslag gekregen	1990	328	19,5	3,07	26,0	201	166
	1991	330	15,8	2,70	26,1	163	146
Pensioen en VUT	1990	216	12,0	0,96	52,1	124	52
	1991	218	9,2	1,05	41,5	95	57
Overleden	1990	24	36,3	2,17	68,4	374	117
	1991	25	49,2	1,92	97,5	507	104
Andere reden	1990	216	18,5	1,64	46,7	191	89
	1991	252	22,8	1,76	62,1	235	95
Totaal	1990	3986	25,2	2,32	47,4	260	125
	1991	3636	27,2	2,19	60,1	280	118

3. Het ziekteverzuim in 1990 en 1991

3.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is de ontwikkeling van het verzuim op landelijk en op bedrijfstak- of organisatieniveau besproken. Er is geconcludeerd dat in het algemeen het verzuimpercentage en de meldingsfrequentie is gedaald. Ook is gebleken dat er verschillen in de ontwikkeling van het verzuim zijn te zien op bedrijfstakniveau: het verzuim van de afzonderlijke bedrijfstakken respectievelijk bedrijven, is in enkele gevallen gedaald, in andere gevallen gestegen of gelijk gebleven.

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van het verzuim bij categorieën van werknemers. In paragraaf 3.2 wordt als eerste het verzuim gerelateerd aan een aantal persoonskenmerken, daarna aan functiekenmerken (par. 3.3) en kenmerken van arbeidssituatie (par. 3.4). In paragraaf 3.5 tenslotte wordt kort aandacht besteed aan seizoenpatronen.

3.2 Verzuimontwikkeling en persoonskenmerken

Met het stijgen van de leeftijd nemen in het algemeen de gezondheidsklachten toe (CBS, 1988). Men kan dus verwachten dat ook het verzuimpercentage toeneemt naarmate de leeftijd van werknemers toeneemt. Tabel 3.1 laat zien dat het verzuimpercentage van jongeren in beide jaren lager is dan van de oudste groep, maar er is, in tegenstelling tot eerdere jaren, geen sprake van een regelmatige toename van het verzuimpercentage met een toename van de leeftijd. De groep van 26 t/m 35 jarigen heeft een hoger verzuimpercentage dan de groep 36 t/m 45 jarigen. Wanneer een uitsplitsing naar geslacht wordt gemaakt, zien we dat deze 'trendbreuk' wordt veroorzaakt door een hoger verzuim van vrouwen in de leeftijd van 26 t/m 35 jaar. Bij de mannen is er wel sprake van een voortdurende toename. Nadere analyse over meerdere jaren laat zien dat het aandeel van vrouwen in de steekproef steeds is toegenomen en dus ook de bijdrage in het verzuim van deze leeftijdsgroep (zie verder in hoofdstuk 4).

Ook het gezien het verleden verwachte hogere verzuimpercentage bij de groep 55 t/m 65 jarigen wordt ditmaal niet waargenomen. Het nagenoeg gelijkblijvend verzuimpercentage van de oudste groep in vergelijking met de groep van 46 t/m 55 jarigen kan verklaard worden door het effect van regelingen m.b.t. vervroegde uittreding (VUT). Een slechte gezondheid en/of zware belasting door het werk zijn enerzijds motieven om van zo'n regeling gebruik te maken en anderzijds factoren die het ziekteverzuim in ongunstige zin beïnvloeden. Zo resulteert het vertrek van relatief

'ongezonde', hoogverzuimende werknemers in een lager verzuimpercentage voor de groep die in dienst is gebleven. Daarnaast leidt het tijdige vertrek van werknemers, die op dat moment nog niet langdurig ziek zijn maar wegens hun gezondheidstoestand of door overbelasting wel extra risico lopen op langdurige of zelfs permanente arbeidsongeschiktheid, op termijn eveneens tot een lager verzuim.

Tabel 3.1 Verzuim in 1990/1991 naar leeftijd

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
t/m 25 jaar	1990	5343	8,3	2,37	12,0	86	128
	1991	5199	8,0	2,27	11,6	82	123
26 - 35 jaar	1990	9028	10,1	2,15	16,2	104	116
	1991	9430	9,6	2,09	16,2	99	113
36 - 45 jaar	1990	8570	9,6	1,72	19,1	99	93
	1991	9021	9,3	1,67	19,0	96	90
46 - 55 jaar	1990	5542	11,5	1,49	25,3	119	81
	1991	5798	10,3	1,36	26,9	106	74
56 - 65 jaar	1990	1648	11,6	1,19	31,9	120	64
	1991	1666	10,2	1,14	35,7	105	62
Onbekend	1990	60	-	-	-	-	-
	1991	50	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

Een duidelijker verband tussen leeftijd en verzuim is te zien bij de meldingsfrequentie en de duur. Ouderen verzuimen gemiddeld langer en (mede daardoor) minder vaak dan jongeren. In beide jaren verzuimt de jongste categorie twee maal zo vaak als de oudste, maar bij de ouderen duurt het verzuim gemiddeld drie keer zo lang. Absoluut gezien zijn tussen beide jaren nauwelijks verschillen in het verzuimpercentage per leeftijdscategorie te constateren. Ook de geconstateerde algemene daling van de meldingsfrequentie doet zich in alle leeftijdscategorieën in gelijke mate voor.

De relatie tussen verzuim en leeftijd wordt vaak in verband gebracht met de 'slijtage' die met het ouder worden gepaard gaat. Hoewel deze factor ongetwijfeld een rol speelt, gaat de toename van de leeftijd ook gepaard met veranderingen op andere gebieden, zoals aantal dienstjaren, arbeidsmoraal, privé-omstandigheden, burgerlijke staat, niveau en/of aard van de functie, etc. Leeftijd is

een variabele die tal van voor het ziekteverzuim relevante zaken in zich verenigt. In bijlage 4 en 5 zijn enkele voorbeelden van dit fenomeen verzameld.

Ter illustratie (tabel 3.2) geven we hier het totale verzuimpercentage in 1990 weer voor alle combinaties van leeftijdscategorieën en aantal dienstjaren. (Zie verder bijlage 5)

Uit de tabel blijkt dat het verschil in verzuim tussen leeftijdscategorieën voor een deel is terug te voeren op een verschil in aantal dienstjaren. Niet alleen is het verzuim tussen werknemers met een verschillende leeftijd maar met eenzelfde aantal dienstjaren minder groot maar bovendien blijkt binnen leeftijdsgroepen een kenmerkend verzuimpatroon voor te komen dat samenhangt met het aantal dienstjaren. Aanvankelijk stijgt het verzuim met het toenemen van het aantal dienstjaren om na 10 of meer dienstjaren weer iets af te nemen.

Tabel 3.2 Verzuim in 1991 naar leeftijd en aantal dienstjaren

Aantal dienstjaren	Leeftijd					totaal
	< 25	26-35	36-45	46-55	56-65	
t/m ½ jaar	5,2	5,3	5,3	5,6	-	5,3
½ - 1 jaar	7,3	8,4	9,3	8,5	-	8,2
1 - 2 jaar	8,2	10,4	10,3	12,0	6,4	9,7
2 - 5 jaar	9,4	9,7	10,8	12,0	11,4	10,2
5 - 10 jaar	10,5	10,2	10,3	11,6	11,6	10,5
10 jaar en meer	-	10,1	8,4	9,7	10,2	9,4
Totaal	8,5	10,1	9,8	11,7	11,3	10,1

Ook voor andere variabelen zijn relaties als bovenstaande te vinden als deze gekruist worden met de leeftijd. Eerdere jaarboekjes noemen onder andere de personeelscategorie (onder jongeren komen meer handarbeiders voor) en geslacht (onder jongeren komen meer vrouwen voor). Op al deze variabelen zijn met het stijgen van de leeftijd veranderingen zichtbaar, hetgeen vele interacties tot gevolg heeft. De betekenis van het kenmerk 'leeftijd' voor ziekteverzuim berust dan ook niet op een eenvoudige interpreteerbaarheid van gezondheids- en/of slijtageverschillen, maar op een door de jaren heen zeer consistente relatie van kenmerken met het verzuim. Het valt dan ook aan te bevelen om bij analyse van het verzuim rekening te houden met de leeftijd van werknemers (en daarmee met tal van andere variabelen die met de leeftijd verbonden zijn).

Ook tussen de geslachten zijn er verschillen in ziekteverzuim waarneembaar, maar ook hier is er sprake van interactie met andere variabelen. Uit tabel 3.3 blijkt dat vrouwen vaker verzuimen dan mannen. Ook de gemiddelde verzuimduur van vrouwen ligt iets hoger dan die van mannen, zodat het totale verzuimpercentage van vrouwen hoger ligt. In bijlage 4 is echter te zien dat het kort- tot middellange verzuim (1-42 dagen) van mannen en vrouwen vrijwel gelijk is. Lang verzuim (meer

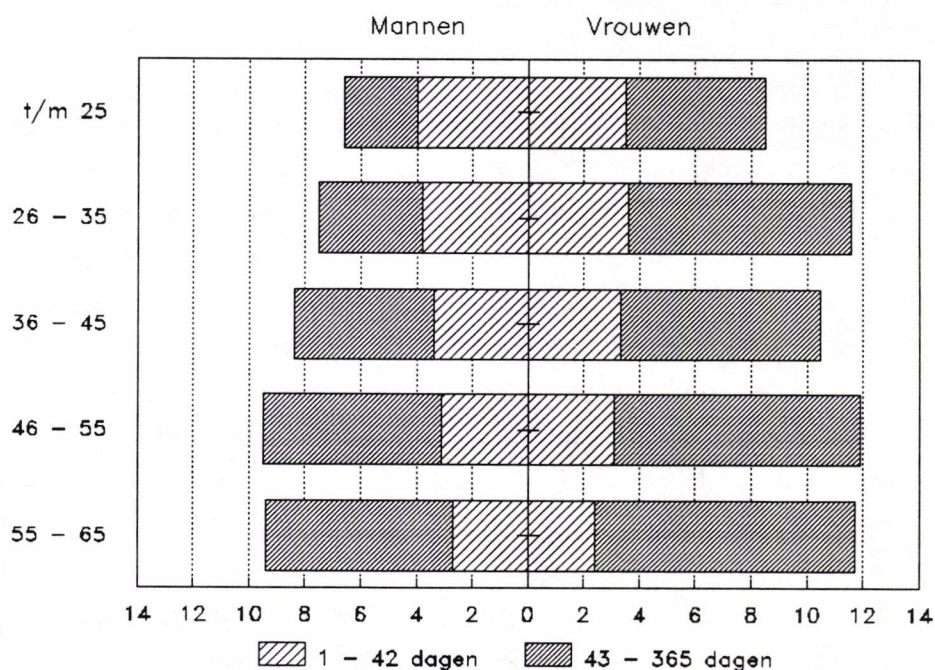
dan 43 dagen) komt bij vrouwen daarentegen vaker voor dan bij mannen, hetgeen dan ook de voornaamste verklaring voor het hogere verzuimpercentage van vrouwen is.

Tabel 3.3 Verzuim in 1990/1991 naar geslacht

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Man	1990	14979	8,8	1,71	17,2	91	92
	1991	15135	8,1	1,62	17,8	84	88
Vrouw	1990	15212	11,2	2,08	18,5	115	112
	1991	16029	10,6	2,00	18,5	109	108
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

In figuur 2 zijn de gegevens van bijlage 4 voor het jaar 1990 afgebeeld. Elk van de horizontale balken representeert een leeftijdscategorie, waarbij de balk links het verzuimpercentage van de mannen weergeeft en rechts het verzuimpercentage van de vrouwen. Uit de figuur blijkt dat het percentage van het korte- tot middellange verzuim (het lichtgearceerde gedeelte) voor mannen en vrouwen ongeveer gelijk is binnen de afzonderlijke leeftijdscategorieën. Een verschil tussen mannen en vrouwen treedt op bij het langdurige verzuim (het donker gearceerde gedeelte).

Figuur 2: Verzuimpercentage in 1991 naar geslacht en duur uitgesplitst in duurklasse



Het hogere percentage langdurig verzuim in de leeftijdscategorie 26 t/m 35 jaar komt natuurlijk voor een deel op rekening van het zwangerschaps- en bevallingsverlof. Brouwer en Vrijhof (1989) berekenden dat na correctie voor zwangerschap nog $\pm 0,8$ procent verschil in verzuimpercentage overbleef en dat het verschil in meldingsfrequentie daalde naar 0,2. Het hogere langdurig verzuim bij vrouwen in de overige leeftijdscategorieën kan voor een deel verklaard worden door arbeidsduur (vrouwen werken verhoudingsgewijs vaker in deeltijd dan mannen), privé-omstandigheden (vrouwen hebben vaak naast hun werk de zorg voor gezin en huishouden), het soort werk (vrouwen doen meestal minder geschoold en meer routinematig werk dan mannen of zijn te vinden in typische vrouwenberoepen), etc. Per saldo zou wel eens weinig zou kunnen overblijven van een 'echt' verschil tussen mannen en vrouwen. Voor een verdergaande analyse van verzuimverschillen tussen mannen en vrouwen, verwijzen wij naar Brouwer en Vrijhof (1989).

Een volgend kenmerk dat in het ZVIS wordt geregistreerd is de burgerlijke staat. Er worden drie categorieën onderscheiden, te weten: ongehuwd, gehuwd en gehuwd geweest. De verzuimgegevens van deze groepen staan in tabel 3.4.

Uit de tabel blijkt dat gehuwden minder frequent verzuimen, maar gemiddeld langer dan de andere twee categorieën. Degenen die gehuwd zijn geweest lijken voor wat betreft de meldingsfrequentie op ongehuwden en qua gemiddelde duur op gehuwden. Het verzuimpercentage neemt diensgevolge in de volgorde 'ongehuwden, gehuwden, ex-gehuwden' toe.

Tabel 3.4 Verzuim in 1990/1991 naar burgerlijke staat

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Ongehuwd	1990	10490	8,3	2,16	13,2	86	117
	1991	10971	7,9	2,08	13,0	81	112
Gehuwd	1990	17357	10,5	1,70	20,9	108	92
	1991	17870	9,8	1,61	21,5	101	87
Gehuwd geweest	1990	1152	13,8	2,30	20,7	142	124
	1991	1129	12,9	2,22	20,9	133	120
Onbekend	1990	1192	-	-	-	-	-
	1991	1194	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

Bij de interpretatie van deze gegevens is enige terughoudendheid op zijn plaats. Burgerlijke staat kan gedeeltelijk opgevat worden als een samenvatting van tal van verzuimrelevante omstandigheden in de persoonlijke sfeer. Daarnaast vertoont de variabele niet onbelangrijke relaties met

variabelen als leeftijd (ongehuwden zijn gemiddeld jonger dan gehuwden. Zie bijlage 4), geslacht (onder ongetrouwden zijn relatief veel vrouwen te vinden), aantal dienstjaren, etc. Met andere woorden: binnen leeftijdscategorieën zijn verschillen tussen het verzuimpercentage en de meldingsfrequentie van ongetrouwden en gehuwden kleiner dan wanneer met leeftijd geen rekening wordt gehouden zoals in tabel 3.4.

3.3 Verzuimontwikkeling en functiekenmerken

In deze paragraaf wordt ingegaan op de relatie tussen ziekteverzuim en enkele kenmerken die aan functies zijn gerelateerd: personeelscategorie, opleiding algemeen onderwijs, opleiding vakonderwijs en leidinggevend niveau. Zulke kenmerken worden ook wel sociaal-economische variabelen genoemd. Kenmerkend voor deze variabelen, die gedeeltelijk de sociale gelaagdheid van de maatschappij weerspiegelen, is de ongelijke verdeling naar gezondheid, die momenteel weer in de belangstelling is komen te staan (WVC/WRR, 1987). Het blijkt namelijk dat de lagere sociale klassen op vele gezondheidsgebieden er gemiddeld slechter aan toe zijn dan de hogere klassen. Deze tendens geldt zowel voor 'harde' statistische gegevens als sterfte, als voor gezondheidsmaten die de mening van de respondenten zelf over hun gezondheid uitdrukken zoals gerapporteerde gezondheidsklachten, of voor de gevolgen van gezondheidsproblemen zoals huisartsbezoek (Klein Hesselink e.a., 1990). Hoewel de relatie tussen ziekteverzuim en sociaal-economische kenmerken deels een afspiegeling kan zijn van deze 'ongelijke verdeling van de gezondheid', zal deze zeker ook een functie zijn van andere factoren zoals de 'ongelijke' arbeidsomstandigheden die bij de verschillende beroepen en functies kunnen behoren. Het is daarom interessant om beide vormen van ongelijkheid met elkaar te vergelijken.

Uit tabel 3.5 blijkt dat handarbeiders meer dagen, vaker en gemiddeld langer verzuimen dan beampten. De verschillen in verzuimpercentage komen blijkens bijlage 6 vooral voor rekening van het langerdurend verzuim: handarbeiders kennen bovendien een aanzienlijk frequenter verzuim in de middel- en langdurende verzuimcategorieën. De lagere frequentie van het kortdurend verzuim bij handarbeiders kan voor een deel verklaard worden uit hun hogere verzuimniveau: iemand die langdurig wegens ziekte afwezig is kan niet tegelijkertijd kort afwezig zijn.

Tussen de groep handarbeiders en de groep beampten bestaan nogal wat verschillen die een zuivere vergelijking van hun verzuim bemoeilijken. In de eerste plaats zijn er diverse voor het verzuim relevante factoren die rechtstreeks aan het werk gebonden zijn, zoals de fysieke vereisten van het beroep en de arbeidsomstandigheden die met dit beroep samenhangen. Zulke factoren zijn voor beampten en handarbeiders niet gelijk. Er werken bijvoorbeeld slechts heel weinig ($\pm 6\%$) beampten in ploegendienst. Daarnaast zijn er nog demografische verschillen tussen beide groepen, zoals de leeftijdsopbouw en de verhouding mannen - vrouwen. Tenslotte kunnen er ook nog verschillen zijn die op een meer indirecte wijze met de personeelscategorie verband houden. Als voorbeeld noemen we hier het opleidingsniveau. Een functie als beampte vraagt gemiddeld meer

vooropleiding dan een functie als handarbeider. Iemand die alleen lager onderwijs heeft genoten maakt daarom meer kans om als handarbeider dan als beambte aan de slag te komen.

Tabel 3.5 Verzuim in 1990/1991 naar personeelscategorie

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Beambten	1990	7369	6,5	1,67	13,2	67	90
	1991	7548	6,1	1,49	14,1	63	81
Handarbeiders	1990	15171	12,5	1,95	21,6	129	105
	1991	15476	11,9	1,91	21,9	123	103
Onbekend	1990	7651	-	-	-	-	-
	1991	8140	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

Voor de tweedeling beambten - handarbeiders is het mogelijk om de verzuimcijfers te zuiveren van bovengenoemde effecten, waardoor een betere vergelijking mogelijk wordt. Het 'echte' verschil in verzuimpercentage tussen beambten en handarbeiders blijkt dan nog geen kwart van het 'ruwe' verschil te bedragen. Voor een uitvoeriger behandeling van het thema 'verzuimverschillen tussen beambten en handarbeiders' verwijzen wij naar Vrijhof (1987).

De variabele opleiding kan worden onderverdeeld in 'opleiding algemeen onderwijs' en 'opleiding vakonderwijs'. Uit tabel 3.6 blijkt dat naarmate meer algemeen onderwijs is genoten, het verzuimpercentage en de duur afnemen. Hoger opgeleiden verzuimen dus minder lang dan lager opgeleiden. De meldingsfrequentie is, behalve voor "VWO", in alle categorieën ongeveer gelijk. Het verschil in verzuimpercentage wordt dus vooral veroorzaakt door de duur van de ziektegevallen. Deze "klassieke" sociaal-economische gradiënt, waarbij de verzuimpercentages (en ook de verzuimduren) gelijkmatig dalen naarmate de sociale klasse hoger wordt, is niet alleen te zien in tabel 3.6, maar ook bij de opleidingen in het vakonderwijs (tabel 3.7), zij het dat de verschillen minder extreem dan in tabel 3.6 (hetgeen veroorzaakt wordt door de kleine groep ongeschoolden die in tabel 3.6 een relatief hoog ziekteverzuim hebben. Zonder deze ongeschoolden liggen de verhoudingen in beide tabellen ongeveer gelijk). In bijlage 7 is te zien dat verschillen in verzuim voornamelijk te vinden zijn in het middellang en lang verzuim.

Tabel 3.6 Verzuim in 1990/1991 naar opleiding algemeen onderwijs

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Geen onderwijs	1990	109	19,9	1,96	35,8	205	106
	1991	103	17,6	1,60	42,3	181	86
Lager onderwijs	1990	5332	11,6	1,82	21,8	120	98
	1991	5233	10,8	1,70	22,5	111	92
LAVO	1990	3107	10,5	1,86	19,8	108	101
	1991	3240	9,6	1,70	20,3	99	92
MAVO	1990	4169	7,9	1,93	14,1	81	104
	1991	4279	7,5	1,74	14,6	77	94
HAVO	1990	1633	6,7	2,05	11,8	69	111
	1991	1671	6,6	1,81	11,7	68	98
VWO	1990	1381	5,6	1,70	10,9	58	92
	1991	1418	4,8	1,45	11,9	49	78
Onbekend	1990	14460	-	-	-	-	-
	1991	15220	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

Tabel 3.7 Verzuim in 1990/1991 naar opleiding vakonderwijs

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Geen onderwijs	1990	5008	11,2	1,75	22,6	115	95
	1991	4892	10,7	1,59	23,5	110	86
LBO	1990	3611	10,5	1,93	18,0	108	104
	1991	3700	9,6	1,78	18,8	99	96
MBO	1990	4838	8,6	2,05	14,8	89	111
	1991	4977	7,8	1,88	14,6	80	102
HBO	1990	1936	6,6	1,85	12,2	68	100
	1991	1987	6,3	1,68	12,8	65	91
Universiteit-H.S.	1990	714	4,4	1,38	9,3	45	75
	1991	770	3,7	1,23	11,0	38	66
Onbekend	1990	14084	-	-	-	-	-
	1991	14838	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

Op het eerste gezicht heeft de variabele (algemeen- en vak-) onderwijs een grote invloed op het verzuim. Het zal echter duidelijk zijn dat het volgen van meer onderwijs slechts in weinig gevallen aanbevolen worden als remedie tegen een te hoog ziekteverzuim, omdat niet zozeer het onderwijsniveau op zichzelf het ziekteverzuim beïnvloedt maar veeleer de kenmerken van de functie of het beroep waartoe opleiding toegang verschaft. De relatie tussen opleidings- en functieniveau is overigens noch gelijk voor alle groepen werknemers, noch constant in de tijd. Bij vrouwen blijkt een hogere opleiding bijvoorbeeld in mindere mate tot lager verzuim te leiden dan bij mannen (Zie Brouwer en Vrijhof 1989).

In het voorgaande is vermeld dat er een zekere relatie bestaat tussen de variabele personeels-categorie en het opleidingsniveau. Een soortgelijke relatie bestaat tussen de variabele leidinggevend niveau en opleiding: hoe hoger de opleiding hoe hoger het leidinggevend niveau. Op grond daarvan mogen we ook een relatie verwachten tussen verzuim en leidinggevend niveau. Tabel 3.8 lijkt dit inderdaad te bevestigen. Naarmate een werknemer een hogere positie in een organisatie bekleedt, neemt de meldingsfrequentie, het verzuimpercentage en de gemiddelde duur van zijn of haar verzuim in het algemeen af. Naarmate iemand aan meer werknemers direct of indirect leiding geeft, zal deze in het algemeen meer (eigen) verantwoordelijkheid dragen en zal hij of zij minder eenvoudig vervangbaar zijn.

Tabel 3.8 Verzuim in 1990/1991 naar leidinggevend niveau

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Geen	1990	22698	10,9	1,96	18,7	112	106
	1991	23177	10,2	1,87	19,1	105	101
Lager kader	1990	1201	7,6	1,62	16,8	78	88
	1991	1208	7,6	1,49	16,6	78	81
Middenkader	1990	1505	6,0	1,44	13,7	62	78
	1991	1521	6,0	1,36	15,4	62	74
Bedrijfsleiding	1990	625	4,4	1,04	13,7	45	56
	1991	617	3,3	0,93	14,1	34	50
Onbekend	1990	4162	-	-	-	-	-
	1991	4641	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

De samenhang tussen verzuim en leidinggevend niveau kan echter niet simpelweg door de positie van werknemers worden verklaard. Niet elke werknemer wordt geschikt bevonden om als leidinggevende op te treden. Aan een dergelijke benoeming gaat een of andere vorm van (zelf)selectie vooraf, waarbij ook gezondheid een rol kan spelen. Onder de leidinggevendenden zijn

verder relatief veel mannen, relatief veel oudere werknemers en relatief veel hoger opgeleide werknemers te vinden. In bijlage 6 is een uitsplitsing gemaakt van leidinggevend niveau en geslacht. Daaruit blijkt dat 18% van de mannen een leidinggevende positie bekleedt, terwijl dit percentage bij de vrouwen 8 bedraagt. Het verschil in het verzuimpercentage en de meldingsfrequentie bij de verschillende leidinggevende niveaus komt tot uiting in alle duurklassen. Bij de vrouwen is het verschil echter minder extreem dan bij de mannen.

? Een ander punt dat bij de interpretatie van de cijfers overweging verdient, is het gegeven dat onder de leidinggevendenden relatief weinig handarbeiders te vinden zijn. Als er uitsluitend naar beambten wordt gekeken, blijken de verschillen tussen uitvoerend en leidinggevend personeel aanmerkelijk geringer te zijn.

3.4 Verzuimontwikkeling en kenmerken van de arbeidssituatie

In deze paragraaf worden enkel kenmerken besproken die zich laten samenvatten onder de noemer arbeidssituatie. Het gaat hierbij niet om arbeidsomstandigheden, maar om kenmerken met een structureel karakter: soort dienst (dagdienst, ploegendienst), aantal werkdagen en aantal werkuren per week, en aantal dienstjaren.

In het algemeen wordt het werken in onregelmatige dienst gezien als ongezonder dan werken op vaste werktijden en inderdaad blijkt ieder jaar dat sommige dienstroosters meer aanleiding geven tot ziekteverzuim dan andere. Voorgaande publikaties laten zien dat het met name de 2- en 3-ploegendienst, de avond- en nachtdienst zijn die hogere verzuimpercentages en hogere meldingsfrequenties kennen, terwijl de 4- en 5-ploegendienst een verzuim kent vergelijkbaar met dat van de dagdienst.

Verzuimverschillen tussen verschillende dienstroosters worden meestal in verband gebracht met het cyclisch karakter van de menselijke prestatiecurve. Onderzoek leert dat menselijke prestaties onderhevig zijn aan een dagelijks ritme dat al dan niet aansluit bij het ritme waarin de werkzaamheden moeten plaatsvinden. In dit licht lijken de 4- en 5-ploegendienst beter bij dit menselijk ritme aan te sluiten.

De cijfers in tabel 3.9 bevestigen grotendeels dit beeld. We zien het hoogste verzuimpercentage bij werknemers in de avond- en nachtdienst, terwijl het verzuimpercentage in 5-ploegendienst niet opvallend van dat in de dagdienst verschilt. We zien echter af van een verdere interpretatie vanwege de kleine aantallen bij de 4-ploegendienst, de avond- en nachtdienst. De verzuimgrootheden van deze groepen zijn daardoor teveel afhankelijk van toevalseffecten (zie ook hoofdstuk 2).

Tabel 3.9 Verzuim in 1990/1991 naar soort dienst

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Dagdienst	1990	17480	9,6	1,82	18,1	99	98
	1991	18116	9,2	1,72	18,7	95	93
2-ploegendienst	1990	1018	11,5	1,85	21,1	119	100
	1991	1009	10,7	1,85	22,3	110	100
3-ploegendienst	1990	1055	11,4	2,11	16,9	118	114
	1991	1113	10,1	1,96	18,7	104	106
4-ploegendienst	1990	17	10,2	2,13	14,8	-	-
	1991	21	6,4	1,59	17,4	-	-
5-ploegendienst	1990	448	9,1	1,49	20,1	94	81
	1991	440	8,5	1,25	20,8	88	68
Avonddienst	1990	81	14,5	1,60	37,7	-	-
	1991	81	9,9	1,72	18,3	-	-
Nachtdienst	1990	69	14,5	2,13	23,9	-	-
	1991	72	19,2	2,28	25,4	-	-
Onbekend	1990	10023	-	-	-	-	-
	1991	10312	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

In de tabellen 3.10 en 3.11 wordt de relatie tussen het verzuim enerzijds en het aantal werkdagen en werkuren per week anderzijds besproken. Ze laten zien dat het verzuim van deeltijdwerkers niet altijd lager is dan dat van voltijdwerkers. Alleen bij deeltijdwerkers met een zeer korte werkweek (t/m 8 uur of t/m 2 dagen) wordt een lager verzuimpercentage gemeten dan bij voltijdwerkers. Deeltijdwerkers met een langere werkweek daarentegen onderscheiden zich niet van, of hebben zelfs een hoger verzuimpercentage dan voltijdwerkers.

De relatie tussen de wekelijkse arbeidsduur en ziekteverzuim laat zich op het eerste gezicht eenvoudig beschrijven in termen van belasting en belastbaarheid. De belasting van een kortere werkweek is lager, waardoor de belastbaarheid van een deeltijdwerker in vergelijking met een voltijdwerker in de loop van de week minder af zal nemen. Bovendien heeft een deeltijdwerker per week meer vrije tijd ter beschikking waarin herstel van de belasting kan plaatsvinden. Kortom, een deeltijdwerker heeft een kleinere kans dat de belasting de belastbaarheid zal overtreffen dan een voltijdwerker. De kans op ziekteverzuim zal in het verlengde hiervan ook kleiner zijn.

Tabel 3.10 Verzuim in 1990/1991 naar aantal werkdagen per week

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
1 dag	1990	295	4,9	0,74	20,7	51	40
	1991	314	4,2	0,85	18,6	43	46
2 dagen	1990	915	9,1	1,21	23,8	94	65
	1991	960	8,1	1,21	26,4	84	65
3 dagen	1990	1436	10,9	1,66	24,9	112	90
	1991	1515	10,1	1,67	21,0	104	90
4 dagen	1990	2585	12,3	2,13	19,1	127	115
	1991	2784	11,9	2,06	20,4	123	111
5 dagen	1990	21666	10,1	1,93	17,7	104	104
	1991	21892	9,4	1,83	18,1	97	99
Onbekend	1990	3294	-	-	-	-	-
	1991	3699	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

Tabel 3.11 Verzuim in 1990/1991 naar aantal werkuren per week

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
t/m 8 uur	1990	872	7,5	0,91	27,4	77	49
	1991	874	6,4	0,97	25,9	66	52
9 - 16 uur	1990	2931	12,9	1,60	27,4	133	86
	1991	2977	11,9	1,56	27,6	123	84
17 - 24 uur	1990	3322	12,2	1,93	22,1	126	104
	1991	3707	11,7	1,90	21,0	121	103
25 - 32 uur	1990	3106	11,2	2,29	16,2	115	124
	1991	3489	10,9	2,17	17,3	112	117
33 - 40 uur	1990	19269	9,2	1,90	16,3	95	103
	1991	19391	8,5	1,80	16,7	88	97
Onbekend	1990	691	-	-	-	-	-
	1991	726	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

De cijfers in de tabellen 3.10 en 3.11 wijzen er echter al op dat deze redenering te simpel is: niet alle deeltijdwerkers verzuimen minder dan voltijdwerkers. Het verzuim van deeltijd- en voltijdwerkers wordt kennelijk door meer factoren beïnvloed dan door de wekelijkse arbeidsduur alleen. Niet elke functie leent zich bijvoorbeeld voor uitoefening in deeltijd en sommige werkzaamheden (bijvoorbeeld schoonmaakwerkzaamheden) worden vrijwel uitsluitend in deeltijd verricht.

Van groter belang nog zijn de verschillen in kenmerkenprofiel tussen deeltijdwerkers en voltijdwerkers. Het meest opvallende verschil hangt samen met het geslacht. In de ZVIS-steekproef over 1990/1991 is het percentage vrouwen onder voltijdwerkers (5 dagen) 40, en onder de deeltijdwerkers (1 t/m 4 dagen) 90. Of anders: slechts 4% van alle mannelijke werknemers werkt minder dan 5 dagen per week, bij de vrouwen is dit 37%. Voor een deel gaat het hier om vrouwen die voor een deeltijd baan kiezen - of moeten kiezen - vanwege huiselijke omstandigheden. Daarnaast is voor vrouwen het krijgen (en dus ook het hebben) van kinderen gebonden aan leeftijd en krijgen gehuwde vrouwen gemiddeld nog altijd meer kinderen dan ongehuwde, terwijl we onder ongehuwden relatief veel éénpersoonshuishoudens en thuis-/inwonenden aantreffen. Kortom, de relatie tussen verzuim en omvang van de baan wordt sterk beïnvloed door andere variabelen.

In bijlage 8 en 9 is het verzuim van resp. werkdagen en werkuren naar geslacht en duurklasse weergegeven. Door de scheve verdeling van mannen en vrouwen in deeltijd, blijkt dat een groot deel van het verschil tussen de verschillende categorieën verklaard kan worden door het geslacht.

Een vergelijking met voorgaande jaarboekjes leert overigens dat de verhouding tussen mannen en vrouwen in vol- en deeltijdwerk in de loop der jaren langzaam aan het veranderen is door de toename van het aantal vrouwen dat in voltijd (5 dagen) gaat werken. Het aandeel van vrouwen in deeltijdarbeid blijft over de jaren overigens vrij constant.

Bij de bespreking van de relatie tussen verzuim en leeftijd is het aantal jaren dat men (bij dezelfde organisatie) in dienst is, al even aan de orde gekomen. In tabel 3.12 staan de gegevens van dit kenmerk nog eens samengevat. Werknemers verzuimen in de eerste maanden van hun dienstverband nauwelijks minder frequent dan werknemers die langer indienst zijn, maar wel korter. De gemiddelde duur neemt met het aantal dienstjaren toe, de meldingsfrequentie neemt na twee dienstjaren langzaam af. Resultaat is een toename van het verzuimpercentage tot ongeveer 10 dienstjaren. Na meer dan 10 jaar neemt dit percentage weer enigszins af.

De lengte van het dienstverband kan verband houden met 'slijtage' die met het toenemen van het aantal dienstjaren optreedt. Daarnaast kan de houding ten opzichte van en/of de binding met het werk een rol spelen. (Wie lang in dienst blijft voelt zich waarschijnlijk meer verbonden) Beide interpretaties kunnen niet los gezien worden van leeftijd. Jongeren worden logischerwijs gekenmerkt door een kort aantal dienstjaren, terwijl werknemers met veel dienstjaren vooral onder ouderen te vinden zijn. De relatie tussen het aantal dienstjaren en het ziekteverzuim wordt dus ten

dele verklaard door de leeftijd en daarmee door alle variabelen die met de leeftijd kunnen samenhangen (zie tabel 3.1).

Uit tabel 3.2 blijkt echter dat het patroon van tabel 3.12 in alle leeftijdsgroepen is terug te vinden: het verzuimpercentage neemt in elke leeftijdsgroep toe met de lengte van het dienstverband om na 10 of meer dienstjaren weer iets af te nemen. M.a.w. het effect van de lengte van het dienstverband op het verzuim kan niet volledig aan leeftijdsinvloeden worden toegeschreven.

Tabel 3.12 Verzuim in 1990/1991 naar aantal jaren indienst

	jaar	pers.	werkelijke waarden			indices	
			perc.	freq.	duur	perc.	freq.
Minder dan ½ jaar	1990	2514	4,9	1,94	8,0	51	105
	1991	2389	5,3	1,92	7,9	55	104
½ - 1 jaar	1990	2091	8,2	2,10	11,3	85	114
	1991	2067	8,2	2,06	11,5	85	111
1 - 2 jaar	1990	2830	10,7	2,17	15,7	110	117
	1991	3673	9,7	2,09	16,0	100	113
2 - 5 jaar	1990	6677	11,0	2,08	18,6	113	112
	1991	6714	10,2	1,99	18,2	105	108
5 - 10 jaar	1990	5608	10,9	1,97	19,0	112	106
	1991	5393	10,5	1,85	20,3	108	100
Meer dan 10 jaar	1990	10420	10,2	1,60	21,8	105	86
	1991	10886	9,4	1,51	22,3	97	82
Onbekend	1990	51	-	-	-	-	-
	1991	42	-	-	-	-	-
Totaal	1990	30191	10,0	1,89	18,0	103	102
	1991	31164	9,4	1,81	18,2	97	98

Het lagere verzuimpercentage van de groep '10 jaar en langer' ten opzichte van de groep '5 tot 10 jaar' kan zowel te maken hebben met een selectie op gezondheid (wie een baan 10 jaar volhoudt, blijft hem volhouden) als met verschillen in groepssamenstelling. De groep werknemers die vóór 1980 in dienst is getreden kan door bijvoorbeeld wijzigingen in het productieproces of dienstenpakket verschillen van de groep die in de jaren '80-'85 in dienst trad. Evenmin is op voorhand uit te sluiten dat er een samenhang bestaat tussen enerzijds de belasting door het werk (en dus de hoogte van het verzuim) en anderzijds de motivatie om dat werk te blijven doen, c.q. de behoefte om een andere betrekking te zoeken. Tenslotte kunnen ook nog verschillen in personeelsverloop een rol spelen.

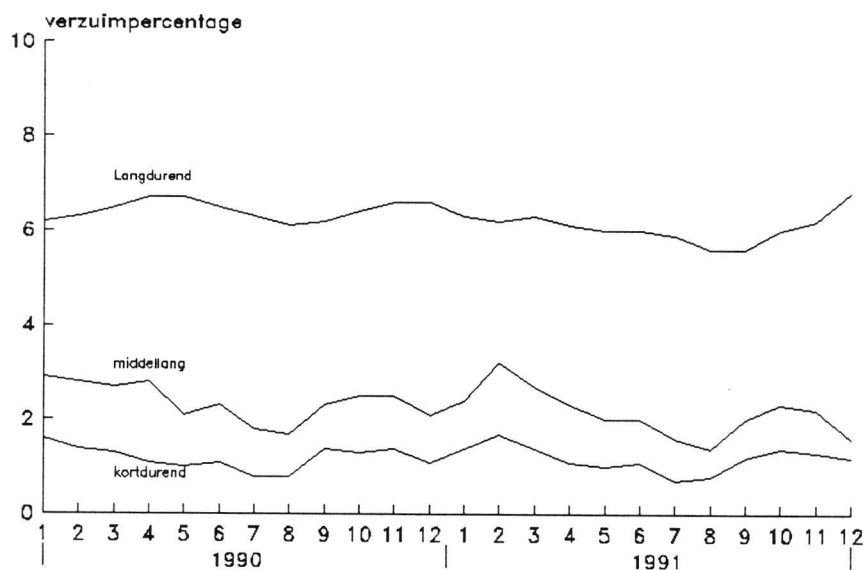
3.5 Seizoenpatronen

In de voorafgaande hoofdstukken en paragrafen zijn verzuimgegevens weergegeven voor diverse categorieën van bedrijven en/of werknemers. De cijfers in de tabellen en de tekst hadden betrekking op het gemiddelde verzuim per jaar over de jaren 1990 en 1991. Het zijn dus jaargemiddelden waarin fluctuaties per maand of kwartaal verweven zitten.

In het algemeen is zowel de meldingsfrequentie als het verzuimpercentage in de zomer lager dan tijdens de wintermaanden. Enerzijds is dit te verklaren door weersinvloeden (griep, verkoudheid in de winter), anderzijds vallen in de zomermaanden de meeste vakanties van werknemers waardoor de belasting vanuit het werk wegvalt. Tevens mag niet onderschat worden dat tijdens de zomer een statistisch effect optreedt: veel werknemers zijn afwezig wegens vakantie zodat er in totaal minder ziekmeldingen kunnen plaatsvinden.

Ter illustratie van de seizoensinvloed zijn verzuimgegevens per maand grafisch weergegeven. In figuur 3 is het totale verzuim per maand, uitgesplitst naar kort-, middellang- en langdurig verzuim voor 1990 en 1991. Op de horizontale as zijn de maanden van 1990 en 1991 (genummerd van 1 t/m 12) uitgezet, op de verticale as het verzuimpercentage.

Figuur 3 Verzuim per maand, uitgesplitst naar duurklasse

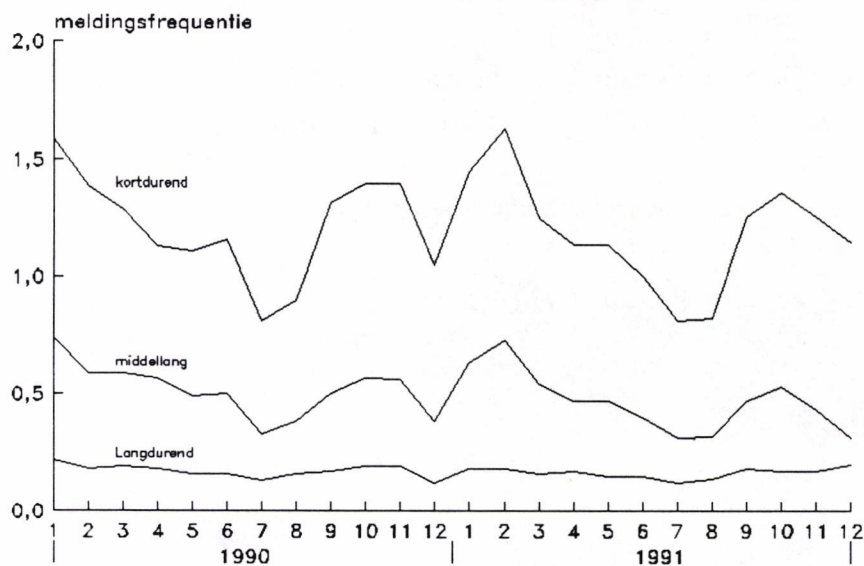


Opvallend is dat het langdurig verzuim aan het eind van 1991 stijgt, terwijl het kort- en middellang verzuim verder daalt. In de maand februari van 1991 (periode 2 - 1991) was er sprake van een griepgolf. Deze komt duidelijk tot uiting in de figuur: zowel bij het kort- als het middellangdurend verzuim is een stijging te zien bij de maand februari van 1991.

De patronen per jaar lijken op elkaar. In beide jaren ligt het minimum voor het kort- en middellang verzuim in de maand juli (periode 7); voor het langdurend verzuim ligt dit een maand later.

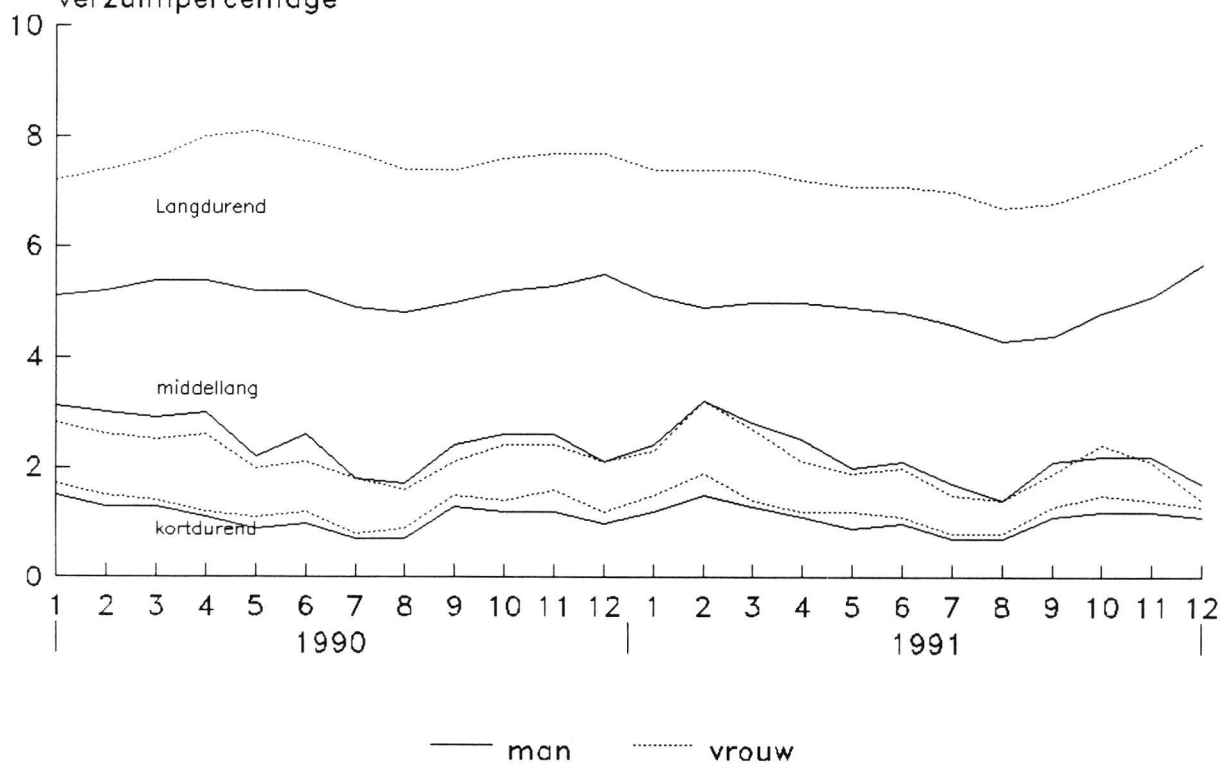
De fluctuaties (pieken en de dalen) zijn het duidelijkst te zien bij de meldingsfrequenties (Figuur 4). Het patroon van het langdurig verzuim is vrij vlak, dat van het overige verzuim veel levendiger. Ook hier zien we een piek in de wintermaanden (en een extra hoge in februari 1991) in het kortdurend en middellang verzuim en een dal in de maanden juli-augustus. De frequentie van het langdurend verzuim blijft daarentegen gedurende het hele jaar vrij vlak.

Figuur 4 Meldingsfrequentie per maand, uitgesplitst naar duurklasse

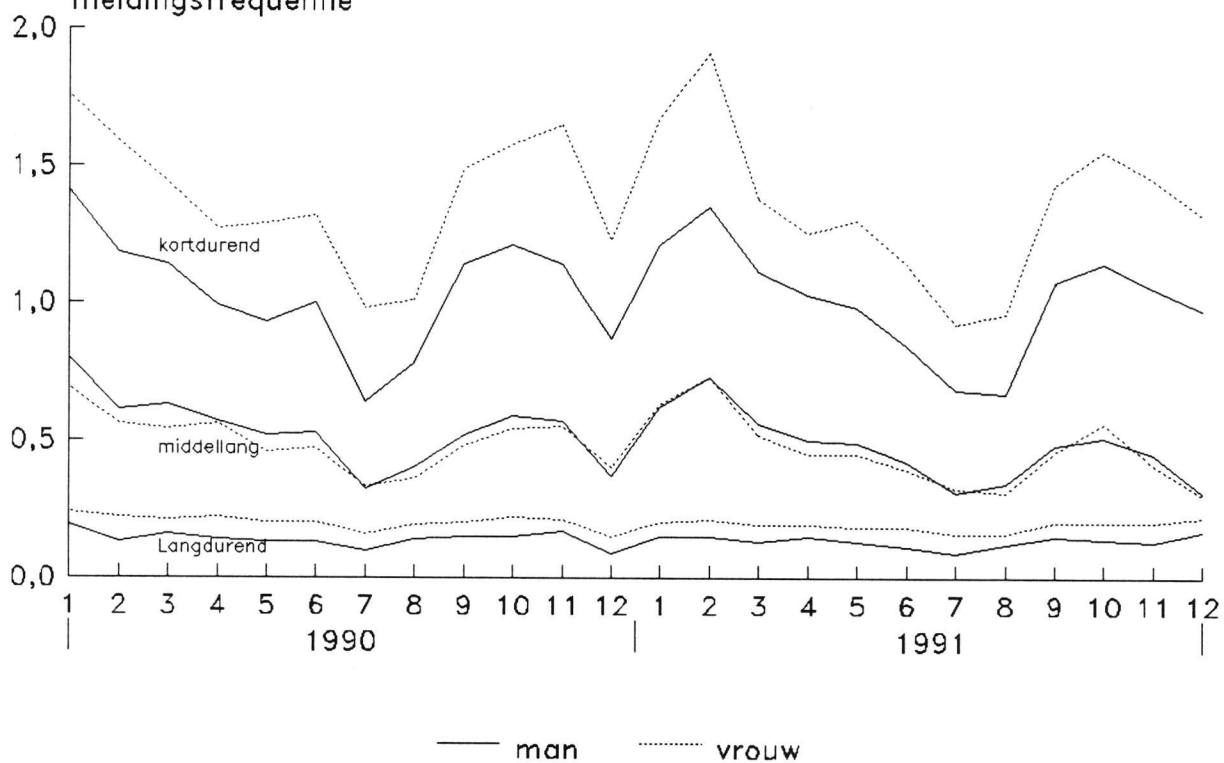


In figuur 5 en 6 is te zien dat de patronen van mannen en vrouwen sterk op elkaar lijken. Over de gehele periode scoren vrouwen zowel bij de meldingsfrequentie als bij het verzuimpercentage hoger dan mannen op het kort- en langdurend verzuim. Het verschil tussen mannen en vrouwen komt vooral tot uiting bij het langdurend verzuim.

Figuur 5 Verzuimpercentage per maand naar geslacht, uitgesplitst naar duurklasse
verzuimpercentage



Figuur 6 Meldingsfrequentie per maand naar geslacht, uitgesplitst naar duurklasse
meldingsfrequentie



4 Arbeidsongevallen in 1991

Ook dit jaar wordt in het jaarboekje over het ziekteverzuim, verzuimgegevens ten gevolge van arbeidsongevallen vermeld. De gegevens over deze ongevallen zijn verzameld via het Arbeidsongevallen-registratiesysteem, dat eveneens door het NIA wordt verzorgd en waarover in uitgebreidere vorm gepubliceerd in een afzonderlijke publikatie.

Al jaren neemt een groot aantal arbeidsorganisaties op vrijwillige basis deel aan de registratie van arbeidsongevallen van het NIA. Het vrijwillige karakter heeft tot gevolg dat sommige branches sterk vertegenwoordigd zijn, en andere in het geheel niet. Een belangrijk voordeel van het Ongevallenregistratiesysteem van het NIA is echter dat van de organisaties die geregistreerd worden een nauwkeurig beeld van het aantal ongevallen verkregen kan worden. Bij ongevallencijfers, zoals die bijvoorbeeld via de "Statistiek der bedrijfsongevallen" van het C.B.S. worden gepubliceerd, is sprake van een onderrapportage, hoewel het voor bedrijven verplicht is hun ongevallen door te geven aan de bedrijfsverenigingen. Bovendien zijn van enkele bedrijfstakken (zoals bijvoorbeeld van de nutsbedrijven) die aan de NIA-registratie deelnemen in andere landelijke ongevallenregistraties weinig gegevens voorhanden. Het Arbeidsongevallenregistratiesysteem van het NIA neemt daarom al jaren een geheel eigen plaats in tussen de overige ongevallenregistraties in Nederland.

In dit jaarboekje is de tabel opgenomen met een aantal ongevallencijfers naar bedrijfstak. Het gaat daarbij om bedrijfstakken waarin minimaal twee bedrijven vertegenwoordigd zijn. Dit om te voorkomen dat getallen tot individuele bedrijven te herleiden zijn. Onder een arbeidsongeval of bedrijfsongeval wordt verstaan: een ongeval van een werknemer op de loonlijst tijdens werktijd, dat verzuim tot gevolg heeft. Ongevallen die slechts een onderbreking van het werk tot gevolg hebben, en waarbij het werk dezelfde dag nog hervat wordt, tellen niet mee. Ongevallen op weg naar of van het werk worden niet als arbeidsongeval gerekend. Een uitzondering wordt gemaakt voor bijvoorbeeld vertegenwoordigers of chauffeurs, bij wie het reizen onderdeel van het werk uitmaakt. Heeft een ongeval meerdere slachtoffers tot gevolg, dan wordt elk verzuimgeval afzonderlijk geregistreerd. In tabel 4.1 worden een aantal ongevallencijfers naar bedrijfstak gepresenteerd. In bijlage 1 wordt de betekenis van de begrippen nauwkeuriger omschreven.

De onderste regel van tabel 4.1 laat zien dat het gaat om de gegevens van 274 arbeidsorganisaties met in totaal 158.298 werknemers die in 1991 deelnamen aan de NIA-arbeidsongevallenregistratie. Per honderd werknemers kwamen in dat jaar 1,88 ongevallen voor met een gemiddelde verzuimduur van 22,5 kalenderdagen per geval. Op elke 1000 kalenderdagen dat werknemers in dienst waren werden er 1,3 door arbeidsongevallen verzuimd. Van dit verzuimpromillage komt 83% voor rekening van langer durende verzuimgevallen (meer dan 14 kalenderdagen). Meldt iemand zich ziek als gevolg van een arbeidsongeval, dan duurt dat in 58% van de gevallen niet langer dan twee weken (kortdurend verzuim).

Tabel 4.1 Ongevallencijfers in 1991 naar bedrijfstak

Bedrijfstak	aantal werk- nemers	aantal organi- saties	IP	IF	ID	IP lang	% IP _{lang}	IF kort	% IF _{kort}
Delfstoffenwinning	6491	5	0,1	0,17	30,5	0,1	91	0,06	36
Industrie									
Voeding en genotmiddelen	14553	30	1,4	2,39	20,5	1,1	78	1,53	64
Textiel en kleding	939	5	1,9	2,56	27,8	1,8	93	0,64	25
Leder, schoenen en lederwaren	180	2	1,0	2,22	16,0	0,8	84	1,11	50
Hout en meubel	433	6	2,4	3,23	25,6	2,2	88	1,39	43
Papier en papierwaren	4200	10	2,7	3,64	24,1	2,3	83	2,17	59
Grafisch	1392	3	0,9	1,36	24,8	0,9	92	0,43	32
Aardolie en steenkoolverwerking	1985	4	0,6	0,65	28,8	0,6	93	0,25	38
Chemie	26867	40	0,6	0,75	26,3	0,5	87	0,40	54
Rubber en kunststofverwerking	2802	6	1,9	3,57	17,5	1,4	73	2,28	64
Bouwmaterialen, aardewerk en glas	3767	7	3,1	5,50	20,6	2,4	77	3,45	63
Basismetale	19640	8	2,6	3,73	23,8	2,2	85	2,02	54
Metaalproducten	9209	25	2,1	3,19	22,4	1,7	80	2,01	63
Machines	1505	7	2,0	3,32	16,3	1,6	81	2,13	64
Elektrotechniek	5097	8	0,6	1,14	16,6	0,4	70	0,84	74
Transportmiddelen	8648	9	0,8	1,68	15,2	0,6	73	1,03	61
Instrumenten/optische producten	292	2	-	-	-	-	-	-	-
Overige industrie	11240	7	0,6	0,64	27,6	0,5	87	0,31	49
Dienstverlening									
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water	16434	23	1,1	1,36	26,7	1,0	87	0,73	54
Groothandel, detailhandel	5396	14	1,0	1,20	26,5	0,9	86	0,61	51
Reparatie van gebruiksgoederen	1072	2	1,4	2,61	18,8	1,0	75	1,68	64
Wegvervoer	3533	3	1,2	2,12	21,4	1,0	77	1,25	59
Hulpbedrijven van het vervoer	659	3	4,0	6,07	23,6	3,4	85	2,58	43
Zakelijke dienstverlening	768	2	0,8	0,26	80,0	0,8	100	0,00	0
Openbaar bestuur, defensie	1312	8	1,9	1,37	19,5	1,7	92	0,61	44
Onderwijs	768	10	0,4	1,43	9,1	0,3	75	1,17	82
Gezondheids diensten	2866	11	0,2	0,49	18,4	0,2	74	0,28	57
Maatschappelijke dienstverlening	2054	7	0,1	0,29	13,3	0,0	29	0,24	83
Researchinstellingen	3148	3	0,2	0,57	14,7	0,2	71	0,41	72
Overige dienstverlening	1048	4	1,6	2,29	25,8	1,4	84	1,34	58
TOTAAL	158298	274	1,3	1,88	22,5	1,1	83	1,08	58

Betekenis der symbolen:

- IP = het verzuimpromillage;
- IF = de frequentie van arbeidsongevallen per 100 werknemers;
- ID = De gemiddelde duur van het aantal verzuimde kalenderdagen tengevolge van een arbeidsongeval;
- IP_{lang} = het verzuimpromillage van het langdurig verzuim (langer dan 14 kalenderdagen);
- %IP_{lang} = het percentage langdurig verzuim ten opzichte van het totale verzuim (IP);
- IF_{kort} = de frequentie van het kortdurend verzuim (1 t/m 7 kalenderdagen);
- %IF_{kort} = het percentage van de frequentie van het kortdurend verzuim ten opzichte van de totale verzuimfrequentie (IF).

De kolom IF geeft de ongevalsfrequentie per 100 werknemers. Met deze gestandaardiseerde maat is te beoordelen in welke bedrijfstakken de meeste bedrijfsongevallen gemeld werden. De industrie scoort hier het hoogst. De gemiddelde duur (ID) is de maat voor de duur van het ziekteverzuim dat een "gemiddeld" ongeval tot gevolg heeft. Deze maat geeft dus iets (maar lang niet alles) weer van de ernst van een ongeval. Ook ten aanzien van de gemiddelde duur geldt dat in de industrie het merendeel van de hoge scores te vinden zijn. Toch is het vaak zo dat in de bedrijfstakken met relatief veel bedrijfsongevallen, de gemiddelde duur van een ongeval kort is. Omgekeerd kan het zijn dat in bedrijfstakken met relatief weinig ongevallen de gemiddelde duur van het ziekteverzuim juist relatief lang is. Met het verzuimpromillage wordt geprobeerd iets van deze verschillen te corrigeren. Ook hieruit blijkt dat in de industrie de meeste bedrijfsongevallen voorkomen. Men moet echter uiterst voorzichtig zijn met het trekken van conclusies ten aanzien van het voorkomen van bedrijfsongevallen in de verschillende bedrijfstakken, omdat de ongevalcijfers vaak gebaseerd zijn op slechts enkele organisaties.

Literatuur

Allegro, J.T., (1987) Gezondheidsverschillen, ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid. In: WVC/-WRR, *De ongelijke verdeling van de gezondheid; Verslag van een conferentie gehouden op 16-17 Maart 1987*. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Brouwer, W.S. en Vrijhof, B.J., (1989) *Ziekteverzuim 1986-1987*, Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA), Amsterdam.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (1985) *Beroepenclassificatie, 1984*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (1988) *Netherlands Health Interview Survey, 1981-1985*, Staatsuitgeverij/CBS-publikaties, Den Haag.

Klein Hesselink, D.J., Nieuwland, J.J. van, Berg, T.D.P.J. van den, (1992) *Arbeidsongevallen 1990 en 1991; Jaarcijfers op basis van het NIA bedrijfsongevallen-registratiesysteem*, Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA), Amsterdam.

Klein Hesselink, D.J., e.a., (1990) *Sociaal-economische gezondheidsverschillen in Nederland*. Bijblijven, jaargang 6, nummer 5.

Klein Hesselink, D.J., Reuling, A.M.H., (1990) *Verzuim door ziekte en ongevallen 1988-1989*, Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA), Amsterdam.

Nieuwland, J.J. van, (1992) *Ziekteverzuim door ziekte en ongevallen 1989-1990*, Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA), Amsterdam.

Reuling, A.M.H., (1989) *Ziekteverzuim 1987-1988*, Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA), Amsterdam.

Vrijhof, B.J., (1984) *Weekpatronen in het ziekteverzuim*, Stichting CCOZ, Amsterdam.

Vrijhof, B.J., (1986) *De ontwikkeling van het verzuim in Nederland*, Stichting CCOZ, Amsterdam.

Vrijhof, B.J., (1987) *Ziekteverzuim 1985-1986*, Stichting CCOZ, Amsterdam.

WVC/WRR, (1987) *De ongelijke verdeling van de gezondheid; Verslag van een conferentie gehouden op 16-17 Maart 1987*. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Bijlagen

Bijlage 1 Lijst van gebruikte variabelen en afkortingen in tabellen en figuren

Ziekteverzuimvariabelen

Aantal

Het aantal werknemers dat in een jaar op de loonlijst voorkomt

Duur (= gemiddelde verzuimduur)

De som van de uren van de verzuimgevallen die in een bepaald jaar geëindigd zijn, gedeeld door het aantal van deze gevallen

Duur van een verzuimgeval

De dag van ziekmelding en iedere kalenderdag die daarop volgt tot aan de dag van herstel-melding

Freq. (= meldingsfrequentie)

Het aantal in het betreffende jaar aangevangen verzuimgevallen, gedeeld door de gemiddelde personeelssterkte in dat jaar

Gemiddelde duur

Zie: Duur

Gemiddelde personeelssterkte

Zie: pers.

Indices

Hoofdstuk 2 en 3: De verhouding tussen het verzuim van werknemers met een bepaald kenmerk in een bepaald jaar en het gemiddelde verzuim van alle werknemers in 1989 en 1990 vermenigvuldigd met 100

Meldingsfrequentie

Zie: Freq.

Meldingsfrequentie - kort

De meldingsfrequentie die voor rekening komt van de, in een bepaald jaar aangevangen, verzuimgevallen met een duur van 1 t/m 7 kalenderdagen

Meldingsfrequentie - middel

De meldingsfrequentie die voor rekening komt van de, in een bepaald jaar aangevangen, verzuimgevallen met een duur van 8 t/m 42 kalenderdagen

Meldingsfrequentie - lang

De meldingsfrequentie die voor rekening komt van de, in een bepaald jaar aangevangen, verzuimgevallen met een duur vanaf 43 kalenderdagen

Perc. (= verzuimpercentage)

De som van de verzuimde kalenderdagen in een bepaald jaar, gedeeld door de som van de personeelssterktes per kalenderdag van dat jaar, vermenigvuldigd met 100.

Pers. (= gemiddelde personeelssterkte)

De som van de personeelssterktes per kalenderdag gedeeld door het aantal kalenderdagen in het betreffende jaar

Personeelssterkte

Het aantal personeelsleden dat op de loonlijst voorkomt en in actieve dienst is.

Verzuimde kalenderdagen

Het aantal verzuimde kalenderdagen behorend bij een verzuimgeval

Verzuimpercentage

Zie: Perc.

Verzuimpercentage - kort

Het verzuimpercentage dat voor rekening komt van de, in een bepaald jaar voorkomende, verzuimgevallen met een duur van 1 t/m 7 kalenderdagen

Verzuimpercentage - middel

Het verzuimpercentage dat voor rekening komt van de, in een bepaald jaar voorkomende, verzuimgevallen met een duur van 8 t/m 42 kalenderdagen

Verzuimpercentage - lang

Het verzuimpercentage dat voor rekening komt van de, in een bepaald jaar voorkomende, verzuimgevallen met een duur vanaf 43 kalenderdagen

Persoons-, functie- en overige kenmerken

Bedrijfstak

Een bedrijfstak wordt gevormd door samenvoeging van een of meer SBI klassen

Burgerlijke staat

ex-gehuwd: gescheidenen en weduwen/weduwenaars

Leidinggevend niveau

geen:	uitsluitend een uitvoerende taak
lager kader:	leidinggevend aan uitsluitend uitvoerenden
midden kader:	leidinggevend aan lager kader
bedrijfsleiding:	de staf van een arbeidsorganisatie
Onbekend:	Het kenmerk wordt niet geregistreerd of is onbekend

Opleiding algemeen onderwijs

LAVO:	lager algemeen voorgezet onderwijs, ULO, VGLO
MAVO:	middelbaar algemeen voorgezet onderwijs, MULO
HAVO:	hoger algemeen voortgezet onderwijs, MMS
VWO:	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, atheneum, gymnasium, HBS

Opleiding vakonderwijs

geen: geen vakopleiding

LBO: lager beroepsonderwijs, bijv. LTS, huishoudschool of LEAO

MBO: middelbaar beroepsonderwijs, bijv. MTS, MEAO of MBA

HBO: hoger beroepsonderwijs, bijv. HTS, HEAO, SPD, Soc. Academie

WO: wetenschappelijk onderwijs, bijv. universiteit of hogeschool

Personeelsverloop

blijvers: werknemers die in het gehele jaar ononderbroken in dienst zijn geweest

indiensttreeders: werknemers die in een bepaald jaar in dienst zijn gekomen

uitdiensttreeders: werknemers die in een bepaald jaar uit dienst zijn gegaan

in- en uitdiensttreeders: werknemers die in een bepaald jaar zowel in dienst zijn gekomen als uit dienst zijn gegaan

SBI-klasse

Een klasse van arbeidsorganisaties met een gelijksoortige activiteit, volgens de S(tandaard) B(edrijfs)I(ndeling) van het CBS

Seizoenpatronen

Het seizoenpatroon wordt beschreven aan de hand van de 12 maanden in een jaar. De maand januari is nummer 1; de maand december 12.

Werkdagen

Het gemiddeld aantal dagen per week waarop de werknemer voor de arbeidsorganisatie werkzaam is

Werkuren

Het aantal contractueel vastgelegde werkuren per week (excl. overwerk e.d.), afgerond op gehele uren

Ongevallencijfers

IF (Frequentie-index)

Het aantal letsels per 100 werknemers die verzuim tot gevolg hadden en waarbij de werknemer niet dezelfde dag het werk hervat heeft. Ongevallen met blijvend letsel of met dodelijk afloop worden ook meegerekend. Ongevallen met alleen materiële schade worden niet geregistreerd

If-kort

De frequentie-index van letsels die kortdurend verzuim (1 t/m 14 kalenderdagen) tot gevolg hadden

If-lang

De frequentie-index van letsels die langdurend verzuim (15 kalenderdagen of meer) tot gevolg hadden. IF_{lang} is niet in de tabellen opgenomen, maar is te benaderen door $IF_{\text{lang}} = IF - IF_{\text{kort}}$

ID (Duurindex)

Het gemiddeld aantal verzuimde kalenderdagen per ongeval. De verzuimdagen die vroeger in geval van ongevallen met dodelijke afloop en blijvende invaliditeit erbij geteld werden (de zogenaamde fictieve verzuimdagen) worden niet meegeteld. Een werknemer die slechts gedeeltelijk het werk hervat, wordt als volledig hersteld geteld

IP (Verzuimpromillage)

Het totaal aantal verzuimde kalenderdagen tengevolge van bedrijfsongevallen in een bepaald jaar, gedeeld door 365 of 366 maal de personeelssterkte, vermenigvuldigd met 1000: $(\text{verzuimde kalenderdagen} / (365 \times \text{gemiddelde personeelssterkte}) \times 1000$

Ip_{lang}

Het verzuimpromillage van kortdurende verzuimgevallen (1 t/m 14 kalenderdagen) ten gevolge van bedrijfsongevallen is niet in de tabellen opgenomen, maar is te benaderen door $IP_{\text{kort}} = IP - IP_{\text{lang}}$.

Gemiddelde personeelssterkte

De som van alle kalenderdagen dat werknemers in een jaar in dienst waren, gedeeld door 365. Part-timers worden als full-timers geteld, ploegendienstwerkers als dagdienstwerkers. Gedeeltelijk arbeidsongeschikten tellen volledig mee. Werknemers met een volledige WAO-uitkering en personen die niet op de loonlijst staan (bv. uitzendkrachten), tellen niet mee. Een voorbeeld: wanneer 17 personen gedurende een heel jaar van 365 dagen werkzaam zijn en een persoon slechts 122 dagen, dan is de personeelssterkte $[(17 \times 365) + (1 \times 122)] / 365 = 17,3$

Arbeidsongeval of bedrijfsongeval

Een ongeval van een werknemer op de loonlijst tijdens werktijd, dat verzuim tot gevolg heeft. Ongevallen die slechts een onderbreking van het werk tot gevolg hebben, en waarbij het werk dezelfde dag nog hervat wordt, tellen niet mee. Ongevallen op weg naar of van het werk worden niet als arbeidsongeval gerekend. Een uitzondering wordt gemaakt voor bijvoorbeeld vertegenwoordigers of chauffeurs, bij wie het reizen onderdeel van het werk uitmaakt. Heeft een ongeval meerdere slachtoffers tot gevolg, dan wordt elk verzuimgeval afzonderlijk geregistreerd

Dodelijk ongeval

Een arbeidsongeval dat op of binnen 30 dagen na de datum van het ongeval de dood tot gevolg heeft

Blijvend letsel

Er is sprake van een blijvende beschadiging van een lichaamsdeel of lichaamsfunctie tengevolge van het arbeidsongeval

24-uurs ziekenhuisopname

Het arbeidsongeval heeft geleid tot een zodanig letsel dat een ziekenhuisopname van minimaal een dag noodzakelijk was

Bijlage 2 Het ZiekteVerzuimInformatieSysteem van het NIA (ZVIS)

1. Functies

Het NIA onderhoudt een ziekteverzuiminformatiesysteem dat drie functies vervult:

- het fungeert als informatiesysteem voor deelnemende arbeidsorganisaties;
- het vormt een archief waaraan gegevens voor wetenschappelijk onderzoek worden ontleend;
- het is een landelijk peilstation m.b.t. ziekteverzuim en andere sociale indicatoren, zoals WAO-toetreding en verloop (zie hoofdstuk 1).

Voorafgegaan door een beschrijving van de methodiek van het ZVIS wordt in de volgende paragrafen een korte toelichting op deze functies gegeven.

2. Methodiek

Het ZVIS kent twee gescheiden stromen van gegevens aan de invoerzijde:

- Persoons- en functiekenmerken:

Van alle werknemers van de deelnemende arbeidsorganisaties worden persoons- en functiekenmerken verzameld. Bij de aanvang van de registratie worden alle kenmerken per persoon ingevoerd; vervolgens worden alle latere mutaties op deze kenmerken in de tijd bijgehouden. Een volledige lijst van de geregistreerde kenmerken is te vinden in paragraaf 5 van deze bijlage.

- Ziek- en herstelmeldingen:

Van elke werknemer worden de data van ziek- en herstelmelding geregistreerd.

Alle data worden, op individueel niveau¹, continu opgeslagen in een database.

In het ZVIS zijn, met andere woorden, zowel actuele als historische gegevens over het ziekteverzuim en de kenmerken van elke werknemer voorhanden, waardoor een longitudinale benadering tot de mogelijkheden behoort. Dit longitudinale aspect en de individuele grondslag bepalen het unieke karakter van het ZVIS.

3. Informatiesysteem voor arbeidsorganisaties

¹ Identificatie vindt plaats door middel van een z.g. unieknummer. De koppeling van personen aan unieknummers vindt uitsluitend plaats bij deelnemende bedrijven en instellingen. Hoewel de gegevens op individueel niveau ingevoerd en opgeslagen worden, garandeert de gehanteerde werkwijze de feitelijke anonimiteit van de geregistreerde individuen.

Periodiek wordt aan arbeidsorganisaties die deelnemen aan het ZVIS een cijfermatig overzicht verstrekt van het ziekteverzuim. Hierbij zijn drie soorten van overzichten te onderscheiden:

- Een maandelijks of 4-wekelijks bedrijfsspecifiek overzicht, waarin het verzuim wordt beschreven van enkele categorieën werknemers in termen van het verzuimpercentage, de gemiddelde duur en de meldingsfrequentie. De keuze van de categorieën werknemers waarover wordt gerapporteerd wordt grotendeels aan de arbeidsorganisaties zelf overgelaten.
- Een kwartaaloverzicht dat, naast de verzuimcijfers van de arbeidsorganisatie zelf, de volgende referentiecijfers bevat:
 - a) het verzuim in de bedrijfstak, waartoe de arbeidsorganisatie behoort;
 - b) het verzuim van de arbeidsorganisatie in hetzelfde kwartaal van het vorige jaar.Evenals in het maandoverzicht wordt het verzuim in termen van de meldingsfrequentie, de gemiddelde duur en het verzuimpercentage beschreven. Daarnaast bevat dit overzicht een extra specificatie van het kortdurend verzuim.
- Een jaaroverzicht, dat geheel volgens de wensen van de deelnemer wordt samengesteld. De rapportage bevat in elk geval, naast de gebruikelijke verzuimgrootheden, een specificatie van het kort en langdurend verzuim. Het overzicht is derhalve bij uitstek geschikt voor een nadere analyse van het eigen verzuim. Ook kan het gebruikt worden voor het sociaal jaarverslag en/of voor de verslaggeving in het kader van de ARBO-wet.

4. Archief voor wetenschappelijk onderzoek

In het ZVIS zijn thans gegevens beschikbaar vanaf 1976. Met behulp van de ontwikkelde programmatuur kan een grote verscheidenheid aan tabellen, overzichten en deelbestanden worden geproduceerd, waardoor de gegevens snel en eenvoudig toegankelijk zijn voor onderzoeksdoeleinden.

Enkele voorbeelden van onderzoek waarbij gebruik gemaakt werd van de gegevens in het ZVIS zijn:

- Persoons- en functiekenmerken van WAO-toetreders
- Ziekteverzuim en verloop
- Deeltijdarbeid en ziekteverzuim
- Weekpatronen in het ziekteverzuim
- Ziekteverzuimverschillen: toeval of niet?

Het gebruik van het ZVIS voor onderzoeksdoeleinden is niet voorbehouden aan het NIA. Onder bepaalde condities worden ook aan andere onderzoekers gegevens uit het ZVIS ter beschikking gesteld. In elk geval zal ook dit onderzoek moeten voldoen aan de strikte condities die gesteld zijn ten aanzien van de bescherming van de privacy van personen en bedrijven.

5. Geregistreerde persoons- en functiekenmerken

In het ZVIS worden de volgende persoons- en functiekenmerken geregistreerd (tussen haakjes staat het aantal categorieën vermeld):

- geboortedatum
- indienstdatum
- uitdienstdatum
- uitdienstcode (6)
- geslacht (2)
- burgerlijke staat (3)
- nationaliteit (20)
- opleiding algemeen onderwijs (6)
- opleiding vakonderwijs (5)
- woonplaatscode
- afdelingscode
- soort dienst (8)
- aantal werkdagen (5)
- aantal werkuren
- personeelscategorie (2)
- leidinggevend niveau (4)
- CAO-, functie- of schaalgroep
- WAO-uitkeringspercentage (8).

Bijlage 3 90%-Betrouwbaarheidsinterval bij verschillende groepsgroottes

Pers.	Verzuimpercentage			Meldingsfrequentie		
	VP 1-42	VP 43+	VP tot	MF 1-7	MF 8+	MF tot
10	±4.6	±3.7	±4.1	± 1.22	± 1.02	± 1.59
15	±3.8	±1.2	±1.5	± 1.00	± 0.84	± 1.30
20	±3.3	±9.7	±0.0	± 0.86	± 0.72	± 1.12
25	±2.9	±8.7	± 8.9	± 0.77	± 0.65	± 1.00
30	±2.7	±7.9	± 8.1	± 0.70	± 0.59	± 0.92
35	±2.5	±7.3	± 7.5	± 0.65	± 0.55	± 0.85
40	±2.3	±6.8	± 7.1	± 0.61	± 0.51	± 0.79
45	±2.2	±6.4	± 6.7	± 0.57	± 0.48	± 0.75
50	±2.1	±6.1	± 6.3	± 0.55	± 0.46	± 0.71
60	±1.9	±5.6	± 5.8	± 0.50	± 0.42	± 0.65
70	±1.8	±5.2	± 5.3	± 0.46	± 0.39	± 0.60
80	±1.6	±4.8	± 5.0	± 0.43	± 0.36	± 0.56
90	±1.5	±4.6	± 4.7	± 0.41	± 0.34	± 0.53
100	±1.5	±4.3	± 4.5	± 0.39	± 0.32	± 0.50
120	±1.4	±3.9	± 4.1	± 0.35	± 0.30	± 0.46
140	±1.2	±3.7	± 3.8	± 0.33	± 0.27	± 0.42
160	±1.2	±3.4	± 3.5	± 0.30	± 0.26	± 0.40
180	±1.1	±3.2	± 3.3	± 0.29	± 0.24	± 0.37
200	±1.0	±3.1	± 3.2	± 0.27	± 0.23	± 0.35
300	±0.8	±2.5	± 2.6	± 0.22	± 0.19	± 0.29
400	±0.7	±2.2	± 2.2	± 0.19	± 0.16	± 0.25
500	±0.7	±1.9	± 2.0	± 0.17	± 0.14	± 0.22
600	±0.6	±1.8	± 1.8	± 0.16	± 0.13	± 0.20
700	±0.6	±1.6	± 1.7	± 0.15	± 0.12	± 0.19
800	±0.5	±1.5	± 1.6	± 0.14	± 0.11	± 0.18
900	±0.5	±1.4	± 1.5	± 0.13	± 0.11	± 0.17
1000	±0.5	±1.4	± 1.4	± 0.12	± 0.10	± 0.16
2000	±0.3	±1.0	± 1.0	± 0.09	± 0.07	± 0.11
3000	±0.3	±0.8	± 0.8	± 0.07	± 0.06	± 0.09
4000	±0.2	±0.7	± 0.7	± 0.06	± 0.05	± 0.08
5000	±0.2	±0.6	± 0.6	± 0.05	± 0.05	± 0.07

VP 1-42: verzuimpercentage van gevallen met een duur van 1 t/m 42 dagen

VP 43+ : verzuimpercentage van gevallen langer dan 42 dagen

MF 1-7 : meldingsfrequentie van gevallen met een duur van 1 t/m 7 dagen

MF 8+ : meldingsfrequentie van gevallen langer dan 7 dagen

Bron: B.J. Vrijhof, (1987) *Ziekteverzuimverschillen: toeval of niet*. CCOZ, Amsterdam.

Bijlage 4 Verzuim in 1991 naar burgerlijke staat en leeftijd

Burgerlijke staat	pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE			
		kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
t/m 25 jaar									
ongehuwd	4289	1,5	2,0	3,4	6,8	1,66	0,45	0,12	2,22
gehuwd	809	1,6	2,3	9,6	13,5	1,66	0,50	0,26	2,42
ex-gehuwd	5	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal	5103	1,5	2,0	4,4	7,9	1,66	0,46	0,14	2,26
26 - 35 jaar									
ongehuwd	4295	1,4	2,0	4,5	7,9	1,53	0,45	0,13	2,11
gehuwd	4700	1,3	2,2	7,0	10,5	1,33	0,50	0,20	2,03
ex-gehuwd	134	1,8	4,5	11,6	17,9	1,75	1,04	0,35	3,14
totaal	9129	1,4	2,2	5,9	9,4	1,43	0,49	0,17	2,09
36 - 45 jaar									
ongehuwd	1586	1,3	2,2	6,5	9,9	1,29	0,48	0,16	1,93
gehuwd	6563	1,0	2,1	5,5	8,6	0,95	0,44	0,15	1,55
ex-gehuwd	466	1,5	2,5	8,8	12,8	1,51	0,54	0,23	2,28
totaal	8615	1,1	2,1	5,9	9,1	1,05	0,46	0,16	1,66
46 - 55 jaar									
ongehuwd	641	1,0	2,1	7,3	10,4	0,99	0,44	0,15	1,58
gehuwd	4520	0,7	2,0	7,1	9,8	0,68	0,42	0,16	1,26
ex-gehuwd	397	1,3	2,6	8,0	11,8	1,26	0,54	0,22	2,02
totaal	5558	0,8	2,0	7,2	10,0	0,75	0,43	0,17	1,35
56 - 65 jaar									
ongehuwd	199	0,9	1,7	5,1	7,8	0,83	0,39	0,15	1,37
gehuwd	1271	0,5	1,9	7,8	10,3	0,47	0,40	0,18	1,05
ex-gehuwd	126	0,9	2,9	8,0	11,7	0,84	0,58	0,20	1,62
totaal	1596	0,6	2,0	7,5	10,1	0,54	0,41	0,18	1,13
totaal									
ongehuwd	11011	1,4	2,0	4,5	7,9	1,50	0,45	0,13	2,09
gehuwd	17869	1,0	2,1	6,6	9,7	0,98	0,45	0,17	1,61
ex-gehuwd	1129	1,4	2,8	8,7	12,9	1,37	0,61	0,23	2,21
totaal	30009	1,2	2,1	5,9	9,2	1,19	0,46	0,16	1,80

Bijlage 5 Verzuim in 1991 naar leeftijd en geslacht

Geslacht	Leeftijd	Pers.	VERZUIMPERCENTAGE			MELDINGSFREQUENTIE		
			1-42 dgn.	43+ dgn.	totaal	1-7 dgn.	8+ dgn.	totaal
Man	t/m 25 jaar	1280	3,4	2,6	6,0	1,37	0,56	1,93
	26 - 35 jaar	4359	3,6	3,7	7,3	1,28	0,64	1,92
	36 - 45 jaar	4862	3,2	5,0	8,2	0,99	0,61	1,60
	46 - 55 jaar	3477	2,9	6,4	9,3	0,69	0,59	1,28
	56 - 65 jaar	1112	2,7	6,7	9,4	0,53	0,60	1,13
	Totaal	15095	3,2	4,9	8,1	1,01	0,60	1,61
Vrouw	t/m 25 jaar	3919	3,7	5,0	8,7	1,76	0,62	2,38
	26 - 35 jaar	5072	3,5	8,0	11,5	1,55	0,69	2,24
	36 - 45 jaar	4159	3,3	7,2	10,5	1,11	0,64	1,75
	46 - 55 jaar	2321	3,0	8,8	11,8	0,83	0,64	1,47
	56 - 65 jaar	554	2,7	9,3	12,0	0,55	0,60	1,15
	Totaal	16027	3,4	7,2	10,6	1,35	0,65	2,00
Totaal	t/m 25 jaar	5199	3,6	4,4	8,0	1,67	0,60	2,27
	26 - 35 jaar	9430	3,6	6,0	9,6	1,43	0,66	2,09
	36 - 45 jaar	9021	3,3	6,0	9,3	1,05	0,62	1,67
	46 - 55 jaar	5798	2,9	7,4	10,3	0,75	0,61	1,36
	56 - 65 jaar	1666	2,6	7,6	10,2	0,53	0,61	1,14
	Totaal	31122	3,3	6,1	9,4	1,18	0,63	1,81

Bijlage 6 Verzuim in 1991 naar leidinggevend niveau en geslacht

Leidinggevend niveau	pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE			
		kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
man									
geen	10954	1,1	2,4	5,6	9,1	1,02	0,52	0,15	1,70
lager kader	829	0,9	1,7	3,6	6,2	0,86	0,35	0,11	1,32
midden kader	1053	0,8	0,9	2,9	4,6	0,85	0,23	0,07	1,15
bedrijfsleiding	525	0,6	0,4	1,5	2,5	0,68	0,10	0,04	0,82
totaal	13361	1,0	2,2	5,1	8,3	0,98	0,47	0,14	1,60
vrouw									
geen	12285	1,3	2,2	7,6	11,1	1,35	0,48	0,20	2,03
lager kader	382	1,2	1,5	8,2	10,8	1,31	0,35	0,19	1,85
midden kader	472	1,2	1,3	6,5	9,1	1,37	0,29	0,15	1,82
bedrijfsleiding	93	0,9	0,8	5,8	7,5	1,20	0,21	0,12	1,52
totaal	13231	1,3	2,1	7,6	11,0	1,35	0,47	0,20	2,02
totaal									
geen	23239	1,2	2,3	6,7	10,2	1,20	0,50	0,18	1,88
lager kader	1211	1,0	1,6	5,1	7,6	1,00	0,35	0,13	1,49
midden kader	1525	0,9	1,1	4,0	6,0	1,01	0,25	0,10	1,36
bedrijfsleiding	618	0,7	0,5	2,2	3,3	0,75	0,12	0,05	0,93
totaal	26592	1,2	2,2	6,3	9,7	1,17	0,47	0,17	1,81

Bijlage 7 Verzuim in 1991 naar personeelscategorie en soort dienst

Personeels- categorie	pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE				
		kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal	
Dagdienst										
beambte	6035	1,0	1,1	3,7	5,8	1,06	0,24	0,09		1,39
handarbeider	7490	1,1	3,1	8,7	12,9	1,02	0,65	0,23		1,91
totaal	13525	1,1	2,2	6,5	9,7	1,04	0,47	0,17		1,68
Ander rooster										
beambte	287	1,2	2,0	4,8	7,9	1,21	0,43	0,13		1,77
handarbeider	2187	1,1	2,8	6,8	10,6	0,93	0,59	0,18		1,69
totaal	2474	1,1	2,7	6,6	10,3	0,96	0,57	0,17		1,70
Totaal										
beambte	6322	1,0	1,1	3,8	5,9	1,06	0,25	0,09		1,41
handarbeider	9677	1,1	3,0	8,2	12,4	1,00	0,64	0,22		1,86
totaal	15999	1,1	2,3	6,5	9,8	1,03	0,49	0,17		1,68

Bijlage 8 Verzuim in 1991 naar geslacht een aantal werk- uren

Aantal werkuren	pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE			
		kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
t/m 8 uur									
man	121,5	0,6	0,6	1,4	2,7	0,53	0,17	0,04	0,74
vrouw	752,3	0,6	1,5	4,9	7,0	0,55	0,33	0,13	1,00
totaal	873,8	0,6	1,3	4,4	6,4	0,55	0,30	0,11	0,97
9 - 16 uur									
man	54,8	0,8	1,5	4,1	6,4	0,73	0,40	0,11	1,24
vrouw	2922,1	0,9	2,3	8,8	12,0	0,86	0,48	0,22	1,56
totaal	2976,9	0,9	2,3	8,7	11,9	0,86	0,48	0,22	1,56
17 - 24 uur									
man	307,0	1,2	2,3	7,9	11,4	1,17	0,46	0,17	1,80
vrouw	3400,0	1,2	2,1	8,3	11,7	1,23	0,46	0,22	1,91
totaal	3707,1	1,2	2,1	8,3	11,7	1,23	0,46	0,21	1,90
25 - 32 uur									
man	450,7	1,4	1,8	4,9	8,1	1,35	0,44	0,13	1,92
vrouw	3038,0	1,5	2,1	7,7	11,3	1,54	0,46	0,20	2,21
totaal	3488,7	1,5	2,1	7,4	10,9	1,52	0,46	0,19	2,17
32 - 40 uur									
man	13562,5	1,0	2,2	5,0	8,2	0,98	0,47	0,14	1,58
vrouw	5828,0	1,5	2,0	5,9	9,4	1,66	0,46	0,16	2,29
totaal	19390,5	1,2	2,1	5,2	8,5	1,18	0,47	0,14	1,80
Meer dan 40 uur									
man									
vrouw									
totaal	10,5	0,2	1,4	1,2	2,7	0,19	0,48	0,10	0,76
Totaal									
man	14502,0	1,0	2,1	5,0	8,2	0,99	0,46	0,14	1,59
vrouw	15945,4	1,3	2,1	7,2	10,6	1,35	0,46	0,19	2,00
totaal	30447,5	1,2	2,1	6,2	9,5	1,18	0,46	0,17	1,80

Bijlage 9 Verzuim in 1991 naar geslacht en aantal werkdagen

Aantal werkdagen	pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE			
		kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
1 dag									
man	84,6	0,4	0,7	1,1	2,1	0,37	0,17	0,04	0,57
vrouw	228,9	0,6	1,1	3,2	4,9	0,56	0,28	0,10	0,95
totaal	313,5	0,5	1,0	2,6	4,2	0,51	0,25	0,09	0,85
2 dagen									
man	47,6	1,0	0,9	1,5	3,4	0,82	0,29	0,06	1,18
vrouw	912,3	0,8	1,5	6,1	8,4	0,71	0,34	0,16	1,21
totaal	960,0	0,8	1,5	5,9	8,1	0,71	0,34	0,15	1,21
3 dagen									
man	63,9	1,3	1,6	1,5	4,4	1,03	0,42	0,09	1,55
vrouw	1451,0	1,0	2,2	7,1	10,3	1,02	0,46	0,19	1,67
totaal	1514,9	1,0	2,1	6,9	10,1	1,02	0,46	0,19	1,67
4 dagen									
man	341,0	1,5	1,8	5,2	8,5	1,36	0,45	0,14	1,95
vrouw	2443,1	1,3	2,2	8,8	12,4	1,37	0,48	0,22	2,07
totaal	2784,1	1,3	2,2	8,4	11,9	1,37	0,48	0,21	2,06
5 dagen									
man	13235,5	1,0	2,2	5,2	8,4	0,99	0,47	0,14	1,60
vrouw	8657,0	1,4	2,2	7,5	11,1	1,50	0,48	0,20	2,17
totaal	21892,4	1,2	2,2	6,1	9,4	1,19	0,48	0,16	1,83
Totaal									
man	13772,6	1,0	2,2	5,1	8,3	0,99	0,47	0,14	1,60
vrouw	13692,4	1,3	2,1	7,5	10,9	1,35	0,47	0,20	2,02
totaal	27465,0	1,2	2,1	6,3	9,6	1,17	0,47	0,17	1,81

Bijlage 10 Verzuim in 1987 - 1991 naar bedrijfstak

Bedrijfstak	pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE				
		kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal	
Nijverheid:										
1987	9540	1,3	3,1	5,5	9,8	1,13	0,66	0,16	1,95	
1988	9451	1,2	2,9	5,5	9,6	1,06	0,63	0,16	1,84	
1989	9327	1,2	3,1	6,2	10,5	1,12	0,66	0,18	1,97	
1990	9454	1,1	3,0	6,9	11,0	1,01	0,63	0,18	1,81	
1991	9547	0,9	2,1	8,0	11,1	0,79	0,45	0,15	1,40	
Dienstverlening:										
1987	14077	1,3	2,1	5,5	8,9	1,36	0,46	0,15	1,97	
1988	14345	1,3	2,1	5,7	9,1	1,34	0,48	0,16	1,98	
1989	14889	1,3	2,1	6,2	9,6	1,36	0,48	0,17	2,00	
1990	15832	1,2	2,0	6,4	9,6	1,28	0,44	0,17	1,89	
1991	16513	1,2	1,8	6,4	9,4	1,21	0,39	0,16	1,76	
Totaal:										
1987	23617	1,3	2,5	5,5	9,3	1,27	0,54	0,16	1,96	
1988	23796	1,3	2,4	5,6	9,3	1,23	0,54	0,16	1,93	
1989	24215	1,3	2,5	6,2	10,0	1,27	0,55	0,17	1,99	
1990	25286	1,2	2,3	6,6	10,1	1,18	0,51	0,17	1,86	
1991	26060	1,1	1,9	7,0	10,0	1,06	0,42	0,16	1,63	

Bijlage 11 Verzuim in 1987 t/m 1991 naar geslacht

Geslacht	VERZUIMPERCENTAGE					MELDINGSFREQUENTIE				
		pers.	kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
Man	1987	12476	1,2	2,5	4,4	8,2	1,13	0,54	0,13	1,81
	1988	12436	1,2	2,4	4,5	8,1	1,07	0,54	0,13	1,74
	1989	12395	1,2	2,5	5,0	8,7	1,13	0,55	0,14	1,83
	1990	12714	1,1	2,4	5,5	9,0	1,03	0,52	0,14	1,69
	1991	12833	0,9	1,8	6,4	9,1	0,86	0,39	0,12	1,37
Vrouw	1987	11066	1,4	2,4	6,7	10,5	1,42	0,53	0,19	2,13
	1988	11292	1,4	2,4	6,9	10,7	1,41	0,53	0,19	2,13
	1989	11759	1,4	2,4	7,4	11,2	1,41	0,54	0,20	2,15
	1990	12521	1,3	2,3	7,7	11,2	1,34	0,49	0,20	2,03
	1991	13187	1,2	2,0	7,6	10,9	1,25	0,44	0,19	1,88
Totaal	1987	23542	1,3	2,5	5,5	9,3	1,27	0,54	0,15	1,96
	1988	23728	1,3	2,4	5,6	9,3	1,23	0,53	0,16	1,92
	1989	24154	1,3	2,5	6,2	9,9	1,27	0,54	0,17	1,98
	1990	25235	1,2	2,3	6,6	10,1	1,18	0,51	0,17	1,86
	1991	26020	1,1	1,9	7,0	10,0	1,06	0,41	0,16	1,63

Bijlage 12 Verzuim in 1987 t/m 1991 naar leeftijd

Leeftijds- categorie		pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE			
			kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
t/m 25 jaar	1987	4500	1,6	2,4	3,3	7,3	1,71	0,53	0,10	2,35
	1988	4311	1,6	2,3	3,4	7,3	1,68	0,51	0,12	2,31
	1989	4231	1,7	2,4	4,0	8,1	1,73	0,55	0,14	2,43
	1990	4376	1,6	2,2	4,4	8,2	1,65	0,51	0,14	2,29
	1991	4278	1,5	2,0	4,6	8,0	1,56	0,44	0,14	2,14
26 - 35 jaar	1987	6894	1,6	2,5	5,2	9,3	1,57	0,57	0,16	2,31
	1988	7091	1,5	2,5	5,3	9,3	1,48	0,57	0,16	2,21
	1989	7219	1,5	2,6	5,9	10,0	1,51	0,57	0,18	2,27
	1990	7575	1,4	2,4	6,3	10,1	1,41	0,53	0,18	2,12
	1991	7853	1,3	2,0	6,7	9,9	1,30	0,44	0,16	1,90
36 - 45 jaar	1987	6408	1,2	2,5	5,6	9,2	1,07	0,54	0,16	1,77
	1988	6569	1,1	2,5	5,8	9,4	1,08	0,53	0,17	1,78
	1989	6847	1,2	2,5	6,0	9,7	1,15	0,54	0,16	1,84
	1990	7189	1,1	2,3	6,5	9,9	1,04	0,50	0,17	1,71
	1991	7527	1,0	1,9	7,5	10,4	0,92	0,41	0,15	1,49
45 - 55 jaar	1987	4281	0,9	2,5	7,3	10,7	0,82	0,51	0,19	1,51
	1988	4328	0,9	2,5	7,3	10,7	0,81	0,53	0,18	1,51
	1989	4431	0,9	2,5	8,1	11,5	0,84	0,53	0,19	1,57
	1990	4659	0,9	2,4	8,6	11,8	0,80	0,49	0,20	1,49
	1991	4896	0,7	1,8	8,6	11,1	0,64	0,37	0,16	1,17
56 - 65 jaar	1987	1451	0,7	2,2	8,3	11,3	0,63	0,46	0,17	1,27
	1988	1423	0,6	2,0	7,8	10,5	0,58	0,42	0,19	1,19
	1989	1418	0,7	2,1	8,4	11,2	0,58	0,45	0,19	1,21
	1990	1427	0,6	2,0	8,7	11,3	0,50	0,41	0,16	1,07
	1991	1458	0,4	1,7	8,2	10,4	0,39	0,35	0,14	0,88

Bijlage 13 Verzuim in 1987 t/m 1991 naar leeftijd en geslacht

Leeftijds- categorie	VERZUIMPERCENTAGE					MELDINGSFREQUENTIE				
		pers.	kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
t/m 25 jaar										
	Man	1987	1334	1,6	2,9	2,1	6,6	1,52	0,64	0,08
		1988	1248	1,4	2,4	2,2	6,0	1,32	0,54	0,09
		1989	1183	1,5	2,6	2,9	7,0	1,44	0,58	0,11
		1990	1202	1,5	2,5	2,7	6,7	1,42	0,56	0,08
		1991	1098	1,3	1,8	3,0	6,1	1,28	0,42	0,11
	Vrouw	1987	3166	1,7	2,2	3,8	7,6	1,79	0,49	0,11
		1988	3063	1,7	2,2	3,9	7,8	1,82	0,50	0,13
		1989	3048	1,7	2,4	4,5	8,6	1,84	0,54	0,16
		1990	3174	1,6	2,2	5,0	8,8	1,73	0,49	0,16
		1991	3180	1,5	2,0	5,1	8,7	1,65	0,45	0,15
26 - 35 jaar										
	Man	1987	3756	1,6	2,6	3,2	7,3	1,46	0,58	0,10
		1988	3755	1,4	2,6	3,1	7,1	1,33	0,58	0,10
		1989	3686	1,5	2,7	3,3	7,5	1,40	0,59	0,12
		1990	3745	1,3	2,6	3,9	7,8	1,27	0,57	0,12
		1991	3727	1,2	2,0	4,9	8,1	1,12	0,44	0,10
	Vrouw	1987	3138	1,6	2,5	7,5	11,6	1,70	0,56	0,23
		1988	3336	1,6	2,5	7,7	11,8	1,66	0,56	0,22
		1989	3533	1,6	2,4	8,6	12,6	1,63	0,55	0,25
		1990	3831	1,5	2,3	8,7	12,4	1,55	0,50	0,22
		1991	4126	1,4	1,9	8,2	11,5	1,47	0,43	0,22
36 - 45 jaar										
	Man	1987	3800	1,2	2,4	4,4	8,0	1,06	0,52	0,13
		1988	3870	1,1	2,4	4,7	8,2	1,06	0,53	0,14
		1989	3928	1,2	2,5	5,1	8,8	1,13	0,54	0,15
		1990	4016	1,1	2,4	5,8	9,2	1,00	0,50	0,15
		1991	4096	0,9	1,7	7,1	9,7	0,84	0,39	0,13
	Vrouw	1987	2609	1,1	2,7	7,2	11,0	1,09	0,56	0,20
		1988	2699	1,1	2,5	7,5	11,1	1,12	0,54	0,20
		1989	2919	1,2	2,5	7,3	11,0	1,17	0,54	0,17
		1990	3173	1,1	2,3	7,4	10,8	1,08	0,50	0,20
		1991	3431	1,1	2,1	7,9	11,1	1,02	0,44	0,18
46 - 55 jaar										
	Man	1987	2584	0,9	2,4	6,2	9,5	0,77	0,50	0,17
		1988	2597	0,9	2,5	6,0	9,4	0,77	0,53	0,15
		1989	2649	0,9	2,6	6,8	10,3	0,82	0,54	0,18
		1990	2804	0,9	2,3	7,4	10,6	0,76	0,49	0,17
		1991	2930	0,6	1,6	7,9	10,1	0,57	0,34	0,13
	Vrouw	1987	1697	0,9	2,5	9,0	12,4	0,88	0,53	0,22
		1988	1730	0,9	2,5	9,2	12,6	0,87	0,51	0,22
		1989	1782	0,9	2,4	10,0	13,3	0,89	0,52	0,22
		1990	1855	0,9	2,4	10,5	13,7	0,87	0,49	0,23
		1991	1966	0,8	2,0	9,7	12,5	0,75	0,41	0,21
56 - 65 jaar										
	Man	1987	998	0,7	2,2	7,9	10,8	0,62	0,47	0,17
		1988	962	0,7	2,0	7,4	10,1	0,60	0,42	0,17
		1989	944	0,7	2,0	8,5	11,2	0,56	0,42	0,19
		1990	942	0,6	2,1	8,4	11,1	0,48	0,41	0,15
		1991	978	0,4	1,6	8,0	10,0	0,34	0,33	0,13
	Vrouw	1987	453	0,7	2,1	9,4	12,2	0,65	0,45	0,18
		1988	462	0,6	2,1	8,8	11,4	0,55	0,44	0,22
		1989	474	0,7	2,3	8,3	11,4	0,61	0,49	0,18
		1990	485	0,6	2,0	9,1	11,7	0,54	0,42	0,17
		1991	481	0,5	2,0	8,6	11,2	0,47	0,41	0,17

Bijlage 14 Verzuim in 1987 - 1991 naar aantal werkdagen

Aantal werkdagen	VERZUIMPERCENTAGE					MELDINGSFREQUENTIE				
		pers.	kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
1 dag	1987	150	0,3	0,7	3,9	4,8	0,25	0,17	0,10	0,53
	1988	190	0,4	1,1	2,2	3,7	0,43	0,24	0,11	0,77
	1989	210	0,7	1,0	2,6	4,3	0,59	0,23	0,08	0,90
	1990	241	0,5	1,0	3,5	5,0	0,44	0,22	0,10	0,76
	1991	261	0,5	0,9	2,1	3,5	0,50	0,23	0,07	0,81
2 dagen	1987	628	0,7	1,7	5,9	8,3	0,63	0,36	0,16	1,15
	1988	594	0,7	1,5	7,0	9,2	0,64	0,35	0,16	1,15
	1989	604	0,8	1,7	6,0	8,5	0,63	0,39	0,14	1,16
	1990	692	0,7	1,8	6,5	9,0	0,61	0,40	0,17	1,17
	1991	743	0,8	1,4	6,3	8,5	0,67	0,32	0,14	1,13
3 dagen	1987	1131	1,0	2,4	8,3	11,8	0,92	0,51	0,22	1,65
	1988	1100	1,0	2,4	8,5	12,0	0,96	0,52	0,21	1,70
	1989	1124	1,0	2,3	8,5	11,9	0,99	0,49	0,20	1,68
	1990	1098	1,0	2,1	8,3	11,4	0,99	0,46	0,20	1,65
	1991	1143	1,0	2,1	7,6	10,7	0,96	0,44	0,18	1,58
4 dagen	1987	1671	1,3	2,4	7,7	11,5	1,38	0,53	0,22	2,13
	1988	1791	1,3	2,4	7,7	11,5	1,36	0,55	0,22	2,12
	1989	1934	1,3	2,5	8,2	12,1	1,35	0,55	0,20	2,11
	1990	2032	1,3	2,4	8,7	12,4	1,29	0,53	0,22	2,04
	1991	2182	1,2	2,0	9,0	12,3	1,25	0,45	0,21	1,91
5 dagen	1987	17602	1,4	2,6	5,4	9,4	1,31	0,56	0,15	2,02
	1988	17500	1,3	2,5	5,5	9,3	1,26	0,55	0,16	1,97
	1989	17489	1,3	2,6	6,2	10,1	1,29	0,57	0,17	2,03
	1990	17933	1,2	2,4	6,7	10,3	1,19	0,53	0,17	1,89
	1991	18028	1,0	1,9	7,4	10,3	1,02	0,41	0,15	1,59
Totaal	1987	21183	1,3	2,5	5,8	9,6	1,27	0,55	0,16	1,97
	1988	21174	1,2	2,5	5,9	9,6	1,23	0,54	0,16	1,93
	1989	21360	1,3	2,5	6,4	10,3	1,26	0,55	0,18	1,99
	1990	21997	1,2	2,4	6,9	10,5	1,16	0,52	0,18	1,86
	1991	22358	1,0	1,9	7,5	10,4	1,02	0,41	0,16	1,60

Bijlage 15 Verzuim in 1987 - 1991 naar geslacht en aantal werkdagen

Aantal werkdagen		pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE			
			kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
1 dag										
Man	1987	61	0,2	0,4	2,3	3,0	0,23	0,12	0,03	0,38
	1988	70	0,2	1,0	0,7	1,9	0,24	0,23	0,04	0,52
	1989	68	0,4	0,9	0,8	2,1	0,34	0,18	0,03	0,55
	1990	73	0,3	0,6	0,4	1,3	0,23	0,12	0,01	0,37
	1991	75	0,4	0,6	0,2	1,2	0,34	0,15	0,01	0,50
Vrouw	1987	89	0,3	0,9	4,9	6,1	0,27	0,21	0,15	0,63
	1988	120	0,6	1,1	3,1	4,8	0,54	0,24	0,14	0,92
	1989	142	0,8	1,0	3,5	5,3	0,70	0,26	0,11	1,07
	1990	168	0,5	1,2	4,9	6,6	0,53	0,26	0,14	0,93
	1991	187	0,6	1,0	2,8	4,3	0,57	0,27	0,10	0,93
2 dagen										
Man	1987	18	0,5	0,8	0,0	1,2	0,40	0,17	0,00	0,57
	1988	27	0,5	0,4	0,8	1,7	0,52	0,15	0,04	0,71
	1989	32	0,7	1,2	2,7	4,6	0,57	0,29	0,06	0,92
	1990	38	0,8	0,8	2,0	3,5	0,61	0,24	0,05	0,90
	1991	46	0,9	0,7	2,2	3,8	0,80	0,26	0,00	1,06
Vrouw	1987	611	0,7	1,7	6,1	8,5	0,64	0,36	0,16	1,16
	1988	567	0,7	1,5	7,3	9,5	0,64	0,36	0,17	1,17
	1989	572	0,8	1,7	6,2	8,7	0,63	0,40	0,14	1,17
	1990	654	0,7	1,9	6,7	9,3	0,61	0,41	0,17	1,19
	1991	697	0,7	1,4	6,6	8,8	0,67	0,32	0,15	1,13
3 dagen										
Man	1987	44	0,8	1,3	2,4	4,6	0,92	0,25	0,05	1,22
	1988	47	0,9	0,9	1,9	3,7	1,04	0,21	0,06	1,31
	1989	56	1,4	1,5	6,4	9,3	1,31	0,36	0,16	1,83
	1990	56	1,3	1,3	6,1	8,6	1,30	0,36	0,05	1,71
	1991	64	0,8	1,0	5,6	7,5	0,69	0,28	0,06	1,03
Vrouw	1987	1087	1,0	2,5	8,6	12,1	0,92	0,53	0,23	1,67
	1988	1053	1,0	2,5	8,8	12,4	0,96	0,54	0,22	1,71
	1989	1068	1,0	2,4	8,6	12,0	0,97	0,50	0,20	1,67
	1990	1042	1,0	2,1	8,5	11,5	0,97	0,47	0,21	1,65
	1991	1079	1,0	2,2	7,8	10,9	0,97	0,45	0,19	1,61
4 dagen										
Man	1987	148	1,5	1,7	1,7	4,9	1,50	0,44	0,07	2,01
	1988	183	1,4	1,8	3,1	6,4	1,36	0,38	0,13	1,87
	1989	218	1,4	2,8	4,3	8,6	1,40	0,63	0,13	2,17
	1990	255	1,6	2,5	5,3	9,3	1,37	0,57	0,12	2,07
	1991	286	1,4	1,7	5,7	8,8	1,27	0,42	0,12	1,82
Vrouw	1987	1523	1,3	2,5	8,3	12,1	1,37	0,54	0,23	2,14
	1988	1608	1,3	2,5	8,3	12,1	1,36	0,57	0,22	2,15
	1989	1716	1,3	2,5	8,7	12,6	1,35	0,54	0,21	2,10
	1990	1778	1,2	2,4	9,2	12,8	1,28	0,52	0,23	2,04
	1991	1896	1,2	2,1	9,5	12,8	1,25	0,45	0,22	1,92
5 dagen										
Man	1987	11079	1,2	2,6	4,8	8,6	1,13	0,56	0,14	1,82
	1988	10947	1,1	2,5	4,8	8,4	1,06	0,55	0,14	1,75
	1989	10832	1,2	2,6	5,3	9,1	1,11	0,57	0,15	1,83
	1990	11039	1,1	2,5	5,9	9,4	1,00	0,52	0,15	1,68
	1991	11038	0,9	1,8	6,9	9,5	0,81	0,38	0,13	1,32
Vrouw	1987	6524	1,6	2,6	6,6	10,7	1,61	0,57	0,18	2,36
	1988	6552	1,5	2,5	6,7	10,8	1,59	0,56	0,19	2,33
	1989	6658	1,5	2,6	7,6	11,7	1,59	0,57	0,21	2,37
	1990	6895	1,4	2,4	8,0	11,8	1,49	0,53	0,21	2,23
	1991	6990	1,3	2,1	8,1	11,5	1,35	0,46	0,19	2,01

Bijlage 16 Verzuim in 1987 - 1991 naar leidinggevend niveau

Leidinggevend niveau		pers.	VERZUIMPERCENTAGE				MELDINGSFREQUENTIE			
			kort	middel	lang	totaal	kort	middel	lang	totaal
Geen	1987	17791	1,4	2,7	6,2	10,2	1,30	0,59	0,18	2,07
	1988	17799	1,3	2,7	6,3	10,2	1,25	0,58	0,18	2,01
	1989	17962	1,3	2,7	6,9	11,0	1,28	0,60	0,19	2,07
	1990	18583	1,2	2,6	7,4	11,2	1,19	0,56	0,19	1,93
	1991	18902	1,1	2,0	7,9	11,0	1,04	0,44	0,17	1,66
Lager kader	1987	946	1,2	2,0	4,8	8,0	1,18	0,44	0,12	1,73
	1988	927	1,1	2,0	4,8	8,0	1,12	0,44	0,15	1,72
	1989	894	1,2	2,1	5,8	9,1	1,15	0,45	0,16	1,76
	1990	896	1,1	1,7	5,5	8,3	1,11	0,39	0,13	1,63
	1991	893	0,9	1,5	6,1	8,6	0,95	0,32	0,13	1,41
Middenkader	1987	1372	1,0	1,3	3,2	5,5	1,05	0,29	0,08	1,42
	1988	1360	1,1	1,3	2,9	5,3	1,14	0,28	0,09	1,51
	1989	1368	1,1	1,3	2,9	5,3	1,09	0,31	0,08	1,47
	1990	1324	0,9	1,2	4,0	6,1	1,01	0,27	0,10	1,39
	1991	1310	0,8	0,9	4,9	6,6	0,83	0,20	0,09	1,12
Bedrijfsl.	1987	574	0,8	0,7	2,5	4,0	0,83	0,17	0,05	1,04
	1988	553	0,7	0,8	2,1	3,6	0,85	0,18	0,05	1,08
	1989	545	0,9	0,9	1,6	3,4	0,90	0,20	0,05	1,15
	1990	534	0,7	0,6	2,9	4,2	0,78	0,15	0,06	0,99
	1991	526	0,5	0,4	2,2	3,0	0,61	0,09	0,04	0,74
Totaal	1987	20683	1,3	2,6	5,8	9,7	1,26	0,55	0,16	1,98
	1988	20639	1,2	2,5	5,9	9,6	1,22	0,55	0,17	1,94
	1989	20769	1,3	2,6	6,5	10,3	1,26	0,56	0,18	1,99
	1990	21336	1,2	2,4	7,0	10,6	1,16	0,52	0,18	1,86
	1991	21631	1,0	1,9	7,5	10,4	1,02	0,42	0,16	1,59